

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 18

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה...

צאו וראו, בנות ציון

באמצעות קריאת שמע, התורה והביטול, ישראל ממשיכים את קדושתו של ה' אל העולמות, וכך נעשים, כביכול, ל"אם" המכתירה את המלך; אך הכתר עצמו — התורה והמצוות בעצמותן — הוא למעלה מכל השגה, וכדי להביט בו יש "לצאת" מלבושי ההבנה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/18

הנקודה

באמצעות קריאת שמע, התורה והביטול, ישראל ממשיכים את קדושתו של ה' אל העולמות, וכך נעשים, כביכול, ל"אם" המכתירה את המלך; אך הכתר עצמו – התורה והמצוות בעצמותן – הוא למעלה מכל השגה, וכדי להביט בו יש "לצאת" מלבושי ההבנה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מה פירוש "צאוי" בפסוק "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו", ומדוע ה' מכנה את ישראל "אמיו". תחילתו בכינוי שנתנו חכמים לה', "הקדוש": "קדוש" בוי"ו הוא קדושתו הנמשכת אל העולמות כהשגחה, ומקנה להם מציאות אך נשאר מובדלת מהם, כפי שאין שום קדושה אחרת. קדושה זו צריכה להתחדש מן הקודש העליון, ששום מעשה אינו יכול להשפיע עליו, וישראל ממשיכים אותה על ידי "נשיאת כפיים": יחודא עילאה של "שמע ישראל" ויחודא תתאה של "ברוך שם". כך ישראל "מברכים" את ה', כאם. בפרטות, עשר כוחות הנפש ממשיכים את עשר הספירות של אדם העליון. למעלה מהראש נמצא הכתר: ביטול הרצון ב"נעשה" וב"נשמע", ששורשו ב"מדבר" שלמעלה מ"אדם". שלמה המלך הוא מלך השלום, המחבר בין איך-סוף לגבול. נשמות בגן עדן נהנות מזיו ה' באמצעות לבושים; כדי להביט בכתר עליהן לצאת מהם.

מבנה

1	הפסוק והשאלות שהוא מעורר	11
	שיר השירים ג, יא; מתן תורה כיום החתונה; והמדרש שבו ה' מכנה את ישראל "אמיו".	
2	"הקדוש": קדושה הנמשכת למטה	3-21
	"קדוש" בוי"ו הוא קדושתו של ה' הנמשכת כהשגחה, מקנה לעולמות מציאות ובה בעת נשארת מובדלת מהם; רק קדושתו גם בוראת וגם נבדלת.	
3	נשיאת כפיים אל הקודש העליון	6-41
	הקדושה צריכה להתחדש מן הקודש העליון; ישראל ממשיכים אותה באמצעות היחוד העליון והיחוד התחתון שבקריאת שמע, שתי הידיים, וכך "מברכים" את ה' כאם.	
4	המשכת אדם העליון	9-71
	התורה ורמ"ח התיבות שבקריאת שמע ממשיכות את אדם העליון; כל כוח בנפש ממשיך את הספירה המקבילה לו, מלימוד תורה לחכמה ועד לדיבור תורה בקול למלכות.	
5	הכתר שמעל הראש	11-101
	המצוות המעשיות נעשות לכתר; שני הכתרים של "נעשה" ו"נשמע" הם ביטול; רצון ה' במצוות הוא צדקה שלו, ושורשו ב"מדבר" שלמעלה מ"אדם".	
6	מלך שלמה ובנות ציון	13-121
	מלך השלום מחבר בין איך-סוף לגבול באמצעות אתערותא דלתתא; נשמות שחיו בעולם הזה נהנות מזיו ה' באמצעות לבושי התורה והמצוות.	

הלבושים מאפשרים השגה, אך הכתר – התורה והמצוות עצמן – הוא למעלה ממנה: יש "לצאת" מן הלבושים כדי להביט בכתר.

מושגים

קדוש בוי"ו קדוש בוי"ו

קדושתו של ה' כפי שהיא נמשכת לעולמות, כאור ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכהשגחה: קדושה ומובדלת, ובכל זאת מקור מציאותם.

הקודש העליון קדש העליון

קדושה בלא וי"ו, שאינה קשורה לעולמות; שום מעשה אינו יכול להוסיף בה או לגרוע ממנה. ממנה מתחדש "קדוש" בכל דור.

האור המקיף לכל העולמות (סובב כל עלמין) סובב כל עלמין

אור אלוקי גדול מכדי להתלבש בעולמות; הוא מובדל מהם, ובכל זאת הוא המקור העיקרי לחיותם ולמציאותם.

היחוד העליון והיחוד התחתון יחודא עילאה ויחודא תתאה

שני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע: תשוקת הנשמה להיבטל באחדות ה', וביטול המציאות הגשמית באמצעות שליטה עצמית; אלו שתי הידיים המורמות אל הקודש העליון.

ביטול הרצון ביטול רצון

הנחת הרצון האישי מפני רצון ה'. הוא ממשיך את הרצון העליון, עושה את התורה לשלו, והוא ה"כתר"; כל יהודי מסוגל לכך.

אדם העליון אדם העליון

עשר הספירות המצטיירות כדמות אדם; ישראל ממשיכים כל אחד מאיבריו באמצעות כוח הנפש המקביל לו.

מדבר מדבר

שורש התורה באור אין סוף, "אשר לא ישב אדם שם": למעלה מכל מדרגת "אדם" ומעבר להשגה.

לבושים לבושים

מה שהנשמות בגן עדן רוכשות באמצעות התורה והמצוות, המאפשרות להן ליהנות מזיו ה' באמצעות השגה; הכתר נמצא למעלה מהם.

קטע 1 • 11

הפסוק והשאלות שהוא מעורר

1 צאינה וראינה^{1,2} בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ואמרז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] ביום חתונתו זה³ מתן תורה.

"צאינה וראינה, בנות ציון, במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". וחכמינו זיכרונם לברכה אמרו: "ביום חתונתו" — זהו מתן תורה.

המאמר פותח בפסוק משיר השירים ג, יא, שחכמינו פירשו כמשל על ה' ועל עם ישראל. המשנה בסוף מסכת תענית מפרשת את "יום חתונתו" כיום שבו ניתנה התורה בסיני, היום שבו התחברו ה' וישראל כחתן וכלה.

להבין מהו לשון צאינה כי מהיכן תצאנה ויציאה זו מה ענינה. הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] לא זו הקב"ה מחבבה^{4,5} לכנסת ישראל עד שקראה אמי.^{6,7}

[יש] להבין מה פירוש הלשון "צאינה": מאין יצאו, ומה ענינה של יציאה זו? והנה, חכמינו זיכרונם לברכה אמרו: "לא זו הקדוש ברוך הוא מלחבב את כנסת ישראל עד שקראה 'אמי'".

שתי שאלות עומדות ביסוד כל מה שיבוא בהמשך: מה פירוש "צאינה", ומאין אמורות בנות ציון לצאת? אחר כך מביא אדמו"ר הזקן את המדרש, שלפיו אהבת ה' לישראל הלכה וגברה, עד שכינה אותה לא רק "בתי" ו"אחותי", אלא גם "אמי" — האם שמכתירה את המלך בפסוק.

קטע 2 • 21-3

"הקדוש": קדושה הנמשכת למטה

2 ולהבין זה צריך להבין מה שנקרא שם ה' בלשון חכמים תנאים ואמוראים בשם הקב"ה⁸ ולמה בחרו חכמים שם זה משאר שמות שיש לו ית'.

כדי להבין זאת, עלינו להבין מה פירוש הדבר שבפי חז"ל, התנאים והאמוראים, מכונה ה' בשם "הקדוש ברוך הוא", ומדוע בחרו חז"ל בשם זה ולא בשמות אחרים שיש לו, יתברך.

לפני שהאדמו"ר הזקן משיב, הוא מציג שאלה מקדימה: מדוע חז"ל, חכמי המשנה והתלמוד, מכנים בדרך כלל את ה' "הקדוש ברוך הוא" ולא באחד משמותיו האחרים? התשובה תוביל להסבר מדוע ה' מכנה את ישראל "אמי".

אך הענין כי פי' וביאור מלת קדוש בוי"ו שהוי"ו מורה על המשכה שהיא המשכת קדושתו ית' להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ווסוכ"ע שהוא המשכה והארה בעלמא שאין ערוך אליות ית'

הביאור הוא כך: המילה "קדוש" נכתבת בוי', והוי' מציינת המשכה — המשכת קדושתו יתברך, כך שתהיה האור המחיה את כל העולמות מבפנים והאור המקיף את כל העולמות. אין זו אלא המשכה והארה, שאין לה שום ערך והשוואה אליו יתברך,

המילה "קדוש" נכתבת בוי', והוי' מציינת המשכה. לכן "קדוש" מתאר את קדושת ה' כפי שהיא נמשכת ונעשית אור המחיה את העולמות מבפנים ואור המקיף אותם — הארה בלבד, שאינה בערך לה' עצמו.

כי הוא אחדות פשוט והנבראים המה בעלי גבול ואפילו נבראים עליונים אלף אלפין ורבי רבבן⁹ היש מספר לגדודיו¹⁰

שהרי הוא אחדות פשוטה, ואילו הנבראים מוגבלים. גם הנבראים העליונים הם "אלף אלפים ורבוא רבבות", ועליהם נאמר: "היש מספר לגדודיו?"

הסיבה היא שה' הוא אחדות פשוטה, ואילו לכל נברא יש גבולות. גם המלאכים, שהם "אלף אלפים ורבוא רבבות" בחזון דניאל, ועליהם שואל איוב "היש מספר לגדודיו?", הם אין־סופיים במספרם אך מוגבלים.

שהם בבחינת אין מספר ואין סוף מ"מ הרי הם בבחינת התחלקות אלא שהתחלקות הוא בתוספת ורבו עד אין קץ ותכלית.

הם אמנם בבחינת "אין מספר" ו"אין סוף", ואף על פי כן יש בהם חלוקה לחלקים. אלא שהחלוקה מתרבה והולכת ללא קץ ותכלית.

גם צבא שאין לו מספר מורכב מחלקים נפרדים; ה"אין־סופיות" שלו פירושה רק תוספת וריבוי ללא סוף של דברים מחולקים. זה שונה לחלוטין מאחדותו האמיתית של ה'.

משא"כ בא"ס ב"ה בעצמו ובכבודו לא שייך כל זה כי הוא ית' אחדות פשוט בתכלית הפשיטות

אבל אין הדבר כך לגבי אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו: כל אלה אינם שייכים בו, שהרי הוא אחדות פשוטה בתכלית הפשיטות;

שום מושג של מספר או חלוקה אינו שייך לאין סוף עצמו. הוא פשוט בתכלית, ללא חלקים.

אלא שנמשך המשכה והארה מצומצמת בכדי שיהיו העולמות והנבראים יכולים לקבל כאו"א [כל אחד ואחד] לפי מדרגתו ומ"מ הארה והמשכה ההיא נק' בחינת קדוש ומובדל

אלא שנמשכת ממנו המשכה והארה מצומצמת, כדי שהעולמות והנבראים יוכלו לקבל אותה, כל אחד ואחד לפי מדרגתו. ואף על פי כן, הארה והמשכה זו נקראת בחינת "קדוש" ומובדל;

מה שמגיע לעולמות הוא הארה מצומצמת, שנמדדה כך שכל נברא יוכל לקבל אותה בדרגתו. ובכל זאת, גם הארה זו נקראת "קדוש", כלומר מובדלת מן העולמות שהיא מחיה.

כי הארה והמשכה זו אינה כדמיון הנשמה המתפשטת בתוך הגוף להחיותו ולקיימו שהיא מתפעלת ממקרי הגוף לפי שהיא מלובשת ממש בתוך הגוף.

מפני שהארה והמשכה זו אינן דומות לנשמה המתפשטת בתוך הגוף כדי להחיותו ולקיימו, ומושפעת ממה שמתרחש בגוף משום שהיא מלובשת בו ממש.

כדי להראות מה פירוש "מובדל", האדמו"ר הזקן משווה לנשמה. הנשמה מחיה את הגוף כשהיא מלובשת בו, ולכן היא מושפעת מכל מה שמתרחש בגוף.

שהרי כשמתלבשת במחשבה אחת היא נתפסת ומוקפת בה עד שאינה יכולה להתלבש במחשבה אחרת.

שהרי כאשר היא מלובשת במחשבה אחת, היא נתפסת ומוקפת בה, עד שאינה יכולה להתלבש במחשבה אחרת.

סימן לכך שהנשמה מלובשת במחשבה הוא שכאשר האדם שקוע במחשבה אחת, הוא אינו יכול לחשוב באותו זמן על מחשבה אחרת. דבר שנמצא ממש בתוך דבר אחר מוגבל על ידו.

משא"כ ההארה וההמשכה שממנו יתברך להחיות ולהוות עולמות רבים ונבראים עד אין קץ ותכלית ברבוי התחלקות מדרגות רבות ושונות וכולם אין דעותיהם שוות ואין מחשבותיהם

לא כך הוא בהארה ובהמשכה ממנו יתברך, שבאמצעותן הוא מעניק חיות ומביא לידי הוויה עולמות ונבראים רבים עד אין סוף ותכלית, בריבוי גדול של חלוקה למדרגות רבות ושונות; ואין דעותיהם של כולם שוות, ומחשבותיהם אינן

לעומת זאת, הארה מאת ה' מעניקה חיות לאינספור עולמות ונבראים, בכל מדרגה. דעותיהם ומחשבותיהם שונות זו מזו.

שוין זה לזה ואין מחשבה ודעה אחת תופסת ומקפת את החיות הנמשך בה להטריד ולבלבל שלא יתלבש במחשבה ודעה אחרת לפי שהארה והמשכה זו אינה

שוות זו לזו. שום מחשבה או דעה אחת אינה תופסת ומקיפה את החיות הנמשכת לתוכה, באופן שתעסיק ותבלבל אותה [כך שלא תוכל להתלבש במחשבה ובדעה אחרת]. שכן הארה והמשכה זו היא

ובכל זאת, מחשבתו של שום נברא אינה תופסת את החיות האלוקית שבו ומונעת ממנה להימצא בעת ובעונה אחת בכל הנבראים האחרים. הדבר אפשרי מפני שההארה אינה מתלבשת בהם כפי שהנשמה מתלבשת בגוף.

אלא בבחינת השגחה בעלמא (פ"י עם היות שהיא השגחה פרטית על כל דרכי איש ועלילות מצעדי גבר אך אין זה כידיעת האדם שכשרוצה לידע איזו דבר הנה ידיעתו מלובשת באותו דבר הידוע.

רק בבחינת השגחה בלבד (כלומר, אף שהיא השגחה פרטית על כל דרכיו של אדם ועל כל צעדיו, אין היא דומה לידיעת האדם: כשהוא רוצה לדעת דבר-מה, ידיעתו מתלבשת באותו דבר ידוע;

אדמו"ר הזקן מכנה זאת השגחה בלבד, כלומר מבט והשגחה. בהערת אנג' הוא מוסיף שהשגחת ה' מגיעה לכל פרט ופרט בדרכו של כל אדם, אך אין היא דומה לידיעה האנושית, שבה השכל מתלבש בדבר שהוא ידוע.

אבל בו יתי אינו כן אלא ע"ד הכל גלוי וידוע לפניו וכמ"ש מזה בד"ה רני ושמח¹¹ בפי מקץ¹² וע"פ ארדה נא ואראה בפי וירא¹³

אבל אצלו יתברך אין הדבר כך, אלא בדרך של "הכול גלוי וידוע לפניו", וכפי שמוסבר על כך במאמר המתחיל "רני ושמח" בפרשת מקץ, ועל הפסוק "ארדה נא ואראה" בפרשת וירא);

אלא, בלשון חז"ל, הכול "גלוי וידוע לפניו": הוא יודע בלי להתלבש בדבר הידוע. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו בתורה אור על "רני ושמח" (מקץ) ועל "ארדה נא ואראה" (וירא), שבהם מוסבר הביטוי הזה.

ואינה נתפסת ומלובשת ממש בתוך הנבראים רק צופה ומביט עד סוף כל הדורות¹⁴ בסקירה אחת וכמ"ש היוצר יחד לבם¹⁵ המבין אל כל מעשיהם

והיא אינה נתפסת ואינה מתלבשת ממש בתוך הנבראים; היא רק צופה ומביטה עד סוף כל הדורות במבט אחד, כמו שנאמר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם".

לכן ההארה האלוקית אינה נתפסת בתוך הבריאה; היא משקיפה על כל הדורות עד סוף הזמן "במבט אחד". הגמרא לומדת זאת מן הפסוק "היוצר יחד לבם", הנדרש כאילו ה' רואה את כל הלבבות יחד.

ולכן נקי' ההארה וההמשכה ההיא בחי' קדוש ומובדל אלא שהוא קדוש בוי"ו שמורה על המשכה שהיא המשכת ההשגחה וסקירה אחת.

לכן ההארה וההמשכה ההיא נקראת בחינת "קדוש" ומובדל, אלא שזהו "קדוש" בוי"ו, המורה על המשכה — המשכת ההשגחה והמבט האחד.

משום כך ההארה, אף שהיא מעניקה חיות, נקראת קדושה ומובדלת. אבל היא "קדוש" בוי"ו: קדושה הנמשכת למטה, כהשגחה וכמבט האחד.

וזהו ענין המלאכים שאומרים ג"פ [ג' פעמים] קדוש עד שאומרים הוי' צבאות אות הוא בצבא דילי' [דיליה]¹⁶ כו'

וזהו ענינם של המלאכים, שאומרים שלוש פעמים "קדוש", עד שהם אומרים "הוי' צבאות" — אות הוא בצבא שלו וכו'.

כך מתבאר שירת המלאכים: הם אומרים "קדוש" שלוש פעמים, ורק לאחר מכן "הוי' צבאות". את השם צבאות דורשים כ"אות הוא בצבא שלו": הקדושה הנמשכת נעשית נוכחות ה' בקרב נבראיו.

וזהו אין קדוש כהוי"ו¹⁷ ופי' בזהר פ' תזריע¹⁸ (דמ"ג א') דכמה קדישין נינהו כו' ולא קדישין כהוי"ו ע"ש. וזהו "אין קדוש כהוי"ו". ובזהר, פרשת תזריע (דמ"ג א'), פירשו: "כמה קדישין נינהו וכו', ולא קדישין כהוי"ו"; עיין שם.

בתפילת חנה נאמר "אין קדוש כהוי"ו", והזהר מסביר שיש קדושים רבים, אך אין הם קדושים כמו הוי'. כעת מסביר אדמו"ר הזקן מה מייחד את קדושתו של ה'.

והענין כי שם הוי' היינו שמהוה את הכל ואע"פ [ואף על פי] שמהוה את הכל אעפ"כ [אף על פי כן] הוא קדוש ומובדל מהם בבי' [בביה] סוכ"ע ואינו כדמיון הנשמה כו' כנ"ל.

והענין הוא: שם הוי' פירושו שהוא מהוה את הכול; ואף על פי שהוא מהוה את הכול, בכל זאת הוא קדוש ונבדל מהם, בבחינת סוכב כל עלמין, ואינו דומה לנשמה וכו', כנזכר לעיל.

שם הוי' פירושו שה' מהוה את הכול ונותן לכל דבר את קיומו. ובכל זאת הוא נשאר קדוש ונבדל ממה שברא, בבחינת סוכב כל עלמין, ואינו דומה לנשמה המלוכשת בגוף.

3 ולכן בחינת קדוש כזה לא נמצא בכל בחינות קדישין דלעילא מפני שבכל סדרי ההשתלשלות מי שנקרא קדוש שהוא מובדל מאיזו דבר לא ימצא בו ההפכי היינו ההתפשטות והאחזה בדבר שהוא קדוש ומובדל ממנו.

לכן בחינה כזאת של "קדוש" אינה מצויה בכל בחינות הקדושה שלמעלה. בכל סדרי ההשתלשלות, מי שנקרא "קדוש" משום שהוא מובדל מדבר מסוים, לא נמצא בו ההפך — התפשטות ואחזה בדבר שממנו הוא קדוש ומובדל.

כל בחינה אחרת של "קדוש" בעולמות הרוחניים קדושה בכך שהיא מרוחקת מדבר נמוך ממנה, ובחינה כזאת אינה גם מגיעה אל הדבר שממנו היא מרוחקת ואוחזת בו. בדרך כלל, התרחקות ומעורבות אינן מתיישבות זו עם זו.

משא"כ למעלה באור א"ס ב"ה הסוכ"ע שהוא קדוש ומובדל ואעפ"כ [ואף על פי כן] הוא דוקא המהוה כל העולמות שעיקר החיות וההתהוות

אבל לא כך למעלה, באור אין סוף ברוך הוא, סוכב כל עלמין: הוא קדוש ומובדל, ואף על פי כן דווקא הוא מהוה את כל העולמות; שכן עיקר החיות וההתהוות

האור המקיף של אין סוף הוא יוצא הדופן: הוא קדוש ומובדל, ואף על פי כן דווקא הוא מהוה את העולמות. עיקר חיותם וקיומם באים ממנו.

הוא מבחינת המקיף^{19, 20} וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] ס"פ כ"ג וס"פ מ"ח וכ"ה בע"ח [בעץ חיים]

שהמקיף מצחצח הכלי מבחוץ^{21, 22} כו' ועמ"ש בד"ה יביאו לבוש מלכות^{23, 24}. ולכן אין קדוש כהוי'.²⁵ הם מבחינת המקיף, כפי שמבואר בספר של בינונים (תניא), בסוף פרק כ"ג ובסוף פרק מ"ח; וכך גם בעץ חיים, שהמקיף מצחצח את הכלי מבחוץ וכו'. ועיינו במה שנתבאר במאמר המתחיל "יביאו לבוש מלכות". ולכן "אין קדוש כהוי'".

אדמו"ר הזקן מביא סיוע מהתניא, שבו מבואר בסוף פרקים כ"ג ומ"ח שהאור המקיף של ה' מעניק לעולמות את חיותם העיקרית, אף שאינו מתלבש בהם; וכן מעץ חיים, שם נאמר שהאור המקיף מזכך את הכלי מבחוץ. לכן "אין קדוש כהוי'": רק קדושתו כוללת גם עמידה מובדלת וגם בריאה.

וזהו דאיהו תפיס בכולהו עלמין עיי שסוכי'ע ומהוה ומחיה אותם עייז מאין ליש ועכ"ז [ועם כל זה] לית מאן דתפיס ביה^{26,27} והוא קדוש ומובדל כו':

וזהו "דאיהו תפיס בכולהו עלמין": הוא מקיף את כל העולמות, ובכך מהווה אותם ומחיה אותם מאין ליש; ואף על פי כן, "לית מאן דתפיס ביה", והוא קדוש ומובדל וכו'.

הזוהר אומר את שני הדברים יחד: הוא "תופס בכל העולמות" — מקיף אותם ומהווה אותם מאין ליש — ובכל זאת "אין מי שתופס בו". הוא מעניק קיום לכל, ונשאר קדוש ומובדל.

קטע 3 • 41-6

נשיאת כפיים אל הקודש העליון

4 ב והנה כתיב שאו ידיכם קדש²⁸ וברכו את הוי' כי המשכת קדוש להיות הוי' צבאות צריכה ברכה והמשכה תמיד בכל דור ודור שלא יסתלק החיות מפני הדור שאינו ראוי לכך.

2. והנה נאמר: "שאו ידיכם קודש וברכו את הוי'". כדי להמשיך את "קדוש" ולהיות "הוי' צבאות", דרושים ברכה והמשכה תמיד, בכל דור ודור, כדי שהחיות לא תסתלק בגלל דור שאינו ראוי לכך.

כאן מתחיל חלק חדש, בפסוק מתהילים קל"ד: "שאו ידיכם קודש וברכו את הוי'". המשכת הקדושה אל העולמות — הפיכת "קדוש" ל"הוי' צבאות" — אינה מתרחשת מאליה. יש לחדשה ולברך עליה בכל דור, שאם לא כן, דור שאינו ראוי עלול לגרום לסילוק החיות.

וצריכים להמשיך מחדש המשכת קדושתו²⁹ יתברך וברכה והמשכה זו היא מבחינת קדש העליון³⁰ שהוא למעלה מעלה מבחינת קדוש בוי"ו שהוא ענין ההמשכה להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע.

ויש להמשיך מחדש את קדושתו יתברך. ברכה והמשכה זו באות מבחינת קודש העליון, הנעלית לאין שיעור מבחינת "קדוש" בוי"ו, שעניינה ההמשכה להיות ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין.

החידוש בא ממקור גבוה יותר, קודש העליון, הנעלה לאין שיעור מ"קדוש" בוי"ו. "קדוש" הוא הקדושה שכבר פונה אל העולמות, כאור הממלא אותם וכאור הסוכב אותם.

משא"כ קדש בלא וי"ו אינו בגדר עלמין כלל^{31,32} והוא למעלה מעלה מבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ומבחינת סוכ"ע ועליו נאמר אם צדקת מה תתן לו³³

לעומת זאת, "קודש" בלי וי"ו אינו שייך כלל לגדר העולמות, והוא נעלה לאין שיעור מבחינת ממלא כל עלמין ומבחינת סוכב כל עלמין. ועליו נאמר: "אם צדקת מה תתן לו?"

"קודש" בלי וי"ו הוא קדושה שאין לה כל שייכות לעולמות, והיא למעלה הן מן האור הממלא והן מן האור הסוכב. על בחינה זו אמר אליהו לאיוב: "אם צדקת מה תתן לו?"

ורבו פשעיך מה תעשה לו³⁴ שאין העוונות פוגמים שם כלל ומשם נמשך שפע ברכה והמשכה להיות המשכת אור אי"ס ב"ה בנבראים גם שלא לפי מעשיהם

"ורבו פשעיך מה תעשה לו?", שכן העוונות אינם פוגמים שם כלל. ומשם נמשכים שפע של ברכה והמשכה, כדי להמשיך את אור אין סוף בנבראים, גם שלא כהתאם למעשיהם.

גם העוונות אינם מגיעים לשם: "ורבו פשעיך מה תעשה לו?" מכיוון ששום דבר למטה אינו נוגע בבחינה זו, היא יכולה להשפיע ברכה הממשיכה את אור אין סוף אל הבריאה, גם כאשר מעשי הנבראים אינם מזכים אותם לכך.

וזהו לשון הקב"ה שהקדוש בוי"ו שהוא ענין ההמשכה להוות ולהחיות הנבראים הוא ברוך ונמשך מקדש העליון תמיד בכל דור ודור.

וזהו פירוש הביטוי "הקדוש ברוך הוא": "הקדוש", "קדוש" בוי"ו, שעניינו ההמשכה כדי לברוא את הנבראים ולהחיותם, הוא "ברוך" — נמשך ומושפע מקודש העליון תמיד, בכל דור ודור.

כעת מתבררת לשון חז"ל "הקדוש ברוך הוא". "הקדוש", כלומר "קדוש" בוי"ו, הוא הקדושה הבוראת ומחיה את הנבראים; "ברוך" פירושו שנמשכת ומתחדשת מקודש העליון בכל דור ודור.

אך הגורם להשפיע שפע ברכה והמשכה מקדש העליון להיות קדוש בוי"ו הם ישראל ע"י שאו ידיכם קדש.

אך מי שגורמים לשפע של ברכה והמשכה להימשך מקודש העליון, ולהיות "קדוש" בוי"ו, הם ישראל, באמצעות "שאו ידיכם קודש".

ישראל הם שמחוללים את המשכת הברכה, באמצעות "שאו ידיכם קודש". בפסקאות הבאות מוסבר מהן שתי הידיים הללו.

5 והענין כי ידיכם ב' ידיים הם ב' פסוקים הראשונים שבק"ש [שבקריאת שמע] שמע ישראל³⁵ וברוך שכמל"ו

[שם כבוד מלכותו לעולם ועד]³⁶ שהם צריכים כוונת הלב³⁷ לעכב והם יחודא עילאה ויחודא תתאה.³⁸

וההסבר: "ידיכם" — שתי ידיים — הן שני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע: "שמע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". הם מחייבים כוונת הלב, שבלעדיה אין יוצאים ידי חובה, והם כנגד יחודא עילאה ויחודא תתאה.

שתי הידיים הן שני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע: "שמע ישראל..." והמענה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". שני פסוקים אלה מחייבים כוונת הלב, שבלעדיה אין יוצאים ידי חובה, והם כנגד יחודא עילאה ויחודא תתאה.

יחודא עילאה למסור נפשו באחד³⁹ במסינ [במסירות נפש] ממש שתשתפך נפשו להיות בטילה ונכללת באור א"ס ב"ה ומיוחדת במאציל ב"ה כמו שהיתה קודם שירדה לעוה"ז

יחודא עילאה הוא למסור את הנפש ב"אחד" במסירות נפש ממש, עד שהנפש נשפכת ומתבטלת ונכללת באור אין סוף ברוך הוא, ומתייחדת עם המאציל שלה ברוך הוא, כפי שהיתה לפני שירדה לעולם הזה.

יחודא עילאה, במילה "אחד" שבקריאת שמע, הוא מסירת הנפש כולה: היא נשפכת ומתבטלת באור אין סוף ומתייחדת עם מקורה, כפי שהיתה לפני שירדה לתוך גוף. זוהי מסירות נפש כמוכנה הפנימי, ולא רק נכונות למות.

כי בהתבוננותה באחד בבחינת יחודא עילאה איך שהוא אחד ממש שהוא לבדו הוא ואין עוד מלבדו⁴⁰. אי לזאת תכלה ותכסוף הנפש לצאת מנרתקה הוא מאסר הגוף כו'.

שכן כאשר היא מתבוננת ב"אחד" בבחינת יחודא עילאה — כיצד הוא אחד ממש, שהוא לבדו הוא ואין עוד מלבדו — לכן הנפש תכלה ותכסוף לצאת מנרתקה, שהוא מאסר הגוף וכו'.

כאשר הנפש מתבוננת בכך שה' אחד באמת, שהוא לבדו ואין עוד מלבדו, היא משתוקקת לצאת מ"נרתקה" — הגוף הכובל אותה. השתוקקות זו להתבטל בה' היא יחודא עילאה.

6 ויחודא תתאה היא בחינת בע"כ [בעל כרחך] אתה חי^{41,42} דהיינו אחר שכבר נמשך שם כבוד מלכותו

להיות מלכות כ"ע [כל עלמין] להוות מאין ליש דוקא ומוכרח להיות יש גשמי יהיה

והיחוד התחתון הוא בחינת "בעל כרחך אתה חי": כלומר, לאחר שכבר נמשכה בחינת "שם כבוד מלכותו", להיות מלכות כל העולמות ולהוות דוקא יש מאין, ומכיוון שבהכרח יהיה יש גשמי, עליו להיות

היחוד התחתון מתבטא בדברי המשנה "בעל כרחך אתה חי": לאחר שמלכות ה' הביאה לעולם ישות גשמית יש מאין, קיומה הגשמי הוא עובדה נתונה. המשימה אינה לברוח ממנו, אלא להביא גם אותו לידי ביטול לה'.

בבחינת ביטול היש שיהא היש בטל ונכלל גם כן באור א"ס ב"ה בקיום עוצם עיניו מראות ברע⁴³ ובשמירתו ממחשבות והרהורים אשר לא לה' המה ולא תתורו אחרי לבבכם⁴⁴ כו' (ועמ"ש מענין זה בד"ה שיר השירים).⁴⁵

בבחינת ביטול היש, כך שגם היש יתבטל וייכלל באור אין סוף, ברוך הוא, על ידי קיום "עוצם עיניו מראות ברע", ועל ידי שמירה מפני מחשבות והרהורים שאינם לה', וכן "ולא תתורו אחרי לבבכם" וגו'. (ועיינו במה שנכתב בעניין זה במאמר הפותח במילים "שיר השירים").

ה"יש" הגשמי מתבטל ונכלל באור אין סוף באמצעות משמעת מעשית: עצימת העיניים מלראות רע, שמירה על המחשבות מפני דברים שאינם לה', ואייהליכה אחר הלב. כאן מפנה המאמר לדיון בנושא במאמר "שיר השירים", הראשון בחלק זה של לקוטי תורה.

ובי בחינות אלו הם הן בי ידים כי דרועא ימינא וימינו תחבקני⁴⁶ כאדם החובק את חברו שלא יזוז ממנו אנה ואנה.

ושתי בחינות אלו הן שתי הידיים. הזרוע הימנית היא בחינת "וימינו תחבקני": כאדם המחבק את חברו כדי שלא יתרחק ממנו לכאן או לכאן.

שני הייחודים הם שתי הידיים. הזרוע הימנית היא החיבוק המתואר במילים "וימינו תחבקני": אדם מחבק את חברו כדי להחזיקו קרוב ולמנוע ממנו להתרחק.

וכך הוא ענין יחודא עילאה בחינת יחוד ממש במאציל העליון ב"ה כלה שארי ולבבי⁴⁷ כו' וכך עניינו של הייחוד העליון: בחינת התאחדות ממש עם המאציל העליון, ברוך הוא, [כמו שנאמר] "כלה שארי ולבבי וגו'.

הייחוד העליון הוא אפוא חיבוק אמיתי, התאחדות עם המאציל עצמו, שבה מתקיים, כלשון הפסוק, "כלה שארי ולבבי".

ובחינת יחודא תתאה היא בחינת דרועא שמאלא^{48, 49} בחינת גבורות שמאחר שרואה גשמיית העולם ליש דבר נפרד צריך להיות בבחי' התגברות מאוד הן בסור מרע עוצם עיניו כו'

ובחינת הייחוד התחתון היא בחינת הזרוע השמאלית, בחינת גבורות: מאחר שהאדם רואה את הגשמיית שבעולם כיש וכדבר נפרד, עליו להתאמץ מאוד ולגלות שליטה עצמית, הן ב"סור מרע" — "עוצם עיניו" וגו',

הייחוד התחתון הוא הזרוע השמאלית, צד הגבורה והאיפוק. מכיוון שהאדם רואה את העולם כדבר נפרד, כ"יש", עליו להתאמץ מאוד ולגלות שליטה עצמית כדי לסור מרע, כמתואר בעצימת העיניים ממנו.

והן בבחינת ועשה טוב יותר מטבעו ורגילותו⁵⁰ וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] ובי בחינות ידים אלו הן בחינת נשיאות והעלאה לקדש העליון להיות בטל ונכלל באור א"ס

והן ב"עשה טוב", מעבר לטבעו ולהרגלו, כפי שמוסכר בספר של בינונים (תניא), פרק ט"ו. ושתי בחינות הידיים הללו הן בחינת נשיאה והעלאה אל הקודש העליון, כדי להתבטל ולהיכלל באור אין סוף,

על האדם להתאמץ גם כדי "לעשות טוב" מעבר לטבעו ולהרגלו, כפי שמתואר בתניא, פרק ט"ו, כעבודה אמיתית. שתי הידיים, של הייחוד העליון ושל הייחוד התחתון, מתרוממות אל הקודש העליון, כדי להתבטל באור אין סוף.

ב"ה ממש שאינו בגדר עלמין כלל למעלה מבחי' ממלא ומבחינת סובב ועי"ז וברכו את⁵¹ ה' להיות נמשך שפע ברכה והמשכה להיות גילוי אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה

ברוך הוא ממש, שאינו נתון כלל בגבולות העולמות, והוא למעלה מבחינת ממלא כל עלמין ומבחינת סובב כל עלמין. ועל ידי כך מתקיים "וברכו את ה'": נמשכים שפע של ברכה והמשכה, כדי שתתגלה אור אין סוף, ברוך הוא, מלמעלה למטה.

האור הזה הוא למעלה מן העולמות לחלוטין, ונעלה הן מן האור הממלא והן מן האור הסובב. הרמת הידיים אליו מביאה לידי "וברכו את ה'": הברכה נמשכת למטה ומגלה את אור אין סוף מלמעלה למטה.

וכמו שכתוב אם ישים אליו לבו⁵² אזי רוחו ונשמתו אליו יאסוף רוחו ונשמתו הן הן חיות ואור א"ס ב"ה בחינת קדוש אליו יאסוף להיות גילוי אור א"ס ב"ה גם למטה

וכמו שכתוב: "אם ישים אליו לבו", אזי "רוחו ונשמתו אליו יאסוף". "רוחו ונשמתו" הן החיות ואור אין סוף, ברוך הוא, בחינת "קדוש"; "אליו יאסוף" — כדי שתתגלה אור אין סוף, ברוך הוא, גם למטה.

גם את הפסוק באיוב מפרשים כך: כאשר האדם שם את לבו לה', ה' אוסף אליו את "רוחו ונשמתו" — אור אין סוף שבבחינת "קדוש". עליית האדם מביאה להתגלות ה' גם למטה.

וזהו לא זו⁵³ מחבבה עד שקראה אמי שכמו שהאם מברכת את בנה עד"מ כך ישראל מברכין לאביהם שבשמים כביכול

וזהו [פירוש] "לא חדל מלחבבה עד שקראה 'אמיי': כשם שאם מברכת את בנה, בדרך משל, כך ישראל מברכים, כביכול, את אביהם שבשמים;

קצת מתבאר המדרש על "אמיי". כשם שאם מברכת את ילדה, כך ישראל, "כביכול", מברכים את אביהם שבשמים.

שהם הם הממשיכים בחינת קדוש להיות הוי' צבאות מקדש העליון ע"י נשיאות ידיהם ביחו"ע [ביחודא עילאה] ויחו"ת [ויחודא תתאה]

שהרי הם שממשיכים את בחינת "קדוש", כך שתהיה "הוי' צבאות", מתוך הקדושה העליונה, באמצעות נשיאת ידיהם ביחודא עילאה וביחודא תתאה.

ישראל מברכים את ה' במובן זה שהם מורידים את "קדוש" מן הקדושה העליונה, כך שיהיה "הוי' צבאות" — ה' השוכן בתוך צבאותיו. הם עושים זאת באמצעות נשיאת שתי ידיהם, כנגד היחוד העליון והיחוד התחתון.

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] הקב"ה קראה אמי פי' בחינת קדוש בוי"ו המורה על ההמשכה קרא לכנסת ישראל אמי שהם הם הממשיכים כנ"ל ועיין בזהר ויקרא (ד"ג ע"א):^{54, 55, 56, 57, 58}

וזהו שאמרו חז"ל: "הקדוש ברוך הוא קראה אמיי". כלומר, בחינת "קדוש" עם ו', המורה על ההמשכה, קראה לכנסת ישראל "אמיי", שכן הם שממשיכים אותו, כנזכר לעיל. ועיין בזהר, ויקרא (13a).

לכן, כאשר חז"ל אומרים שה' קרא לישראל "אמיי", הכוונה היא ש"קדוש" עם ו' — הקדושה הנמשכת למטה — הוא שקורא להם כך, מפני שהם הממשיכים אותה. כאן מפנה הטקסט לזהר על ויקרא להרחבה.

קטע 4 • 71-9

המשכת אדם העליון

7 ג והנה המשכה זו דרך כלל היא מ"ש והיו הדברים האלה⁵⁹ אשר אנכי מצוך הדברים האלה היא

המשכת התורה שהיא מבחי' אנכי ממש מצוך לשון התקשרות והיא המשכת ח"ע [חכמה עילאה]

ג. והנה, באופן כללי, המשכה זו היא מה שנאמר: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך". "הדברים האלה" הם המשכת התורה, שמקורה בבחינת "אנכי" עצמו; "מצוך" הוא לשון התקשרות, וזו המשכה של חכמה עילאה,

הדרך הכללית שבה ישראל ממשיכים את ה' היא באמצעות התורה: "הדברים האלה אשר אנכי מצוך". דברי התורה באים מ"אנכי" — ה"אני" של ה' עצמו — ואת "מצוך" דורשים מלשון התקשרות. המשכה זו היא של חכמה עילאה, חכמתו של ה' עצמו.

כי אורייתא מחכמה נפקת^{60,61} והיא בחי' יו"ד של שם הוי' שבה מתלבש אור א"ס כ"ה ממש כידוע.

שהרי "אורייתא מחכמה נפקת" — התורה יוצאת מחכמה; והיא בחינת ה"י"ד של שם הוי', שבה מתלבש ממש אור אין סוף ברוך הוא, כידוע.

שהרי "התורה יוצאת מחכמה", וחכמה היא ה"י"ד, האות הראשונה של שם הוי', שבה מתלבש אור אין סוף עצמו. לכן התורה נושאת את אורו של ה' עצמו אל תוך העולם.

אך דרך פרט הנה איתא בכוונת ק"ש [קריאת שמע] שע"י רמ"ח תיבין שבק"ש [שבקריאת שמע]⁶² ממשיכים בחי' רמ"ח אבריי [אברים] עילאין לבחי' אדם העליון ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם⁶³ כו' להמשיך בחי' אדם כו'.

אבל בפרט, מובא בכוונות קריאת שמע שעל ידי רמ"ח התיבות שבקריאת שמע ממשיכים את בחינת רמ"ח האיברים העליונים אל בחינת האדם העליון, כמו שנאמר: "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם" וגו' — כדי להמשיך את בחינת "אדם" וגו'.

בפרט, הכוונות של האריז"ל לקריאת שמע מלמדות שרמ"ח התיבות שבה ממשיכות את רמ"ח ה"איברים" של האדם העליון — הדמות שראה יחזקאל על הכיסא: "דמות כמראה אדם". האדם העליון הוא עשר הספירות, המתוארות כדמות אחת.

8 והגם שא"א לבאר להשכיל היטב דבר זה בפרטיות כי אין לו דמות הגוף⁶⁴ כו' ח"ו [חס ושלום].

ואף שאי אפשר להסביר את העניין הזה בפרטיו כך שיוכן היטב, שהרי אין לה' צורה גופנית, חלילה,

אדמו"ר הזקן מבקש למנוע אי"הבנה: לה' אין גוף, כפי שנאמר בפיוט "יגדלי", "אין לו גוף ואין לו דמות הגוף". לכן אי אפשר לפרט את ההשוואה בין הספירות לאיברים כאילו הייתה מילולית.

אך מ"מ מאחר שכך דברה תורה בדרך משל ומליצה יש לנו רשות לדבר בם. ולהבין משל ומליצה⁶⁵ אפס קצהו.

בכל זאת, מכיוון שהתורה דיברה כך, בדרך של משל ודימוי, מותר לנו לדבר עליהם. וננסה להבין מעט מן המשל והדימוי.

ובכל זאת, מכיוון שהתורה עצמה מדברת על ה' בדרך של משל ודימוי, מותר לנו להשתמש בלשונה ולנסות לעמוד לפחות על קצהו של המשל. בהמשך מוסבר כל אחד מאיברי האדם העליון בפני עצמו.

9 וגם רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] אמרו מעלה אני עליכם כאילו עשאוני.⁶⁶ והענין כי הנה כתיב ביעקב ויקרא שמו ישראל⁶⁷ ופ"י ישראל לי ראש⁶⁸ שישראל הם העושים בחינת ראש להקב"ה כביכול דהיינו עד"מ

וגם חז"ל אמרו: "מעלה אני עליכם כאילו עשאוני". והביאור הוא: על יעקב כתוב "ויקרא שמו ישראל"; ופירוש ישראל הוא "לי ראש" — ישראל הם שעושים, כביכול, בחינת ראש להקדוש ברוך הוא. כלומר, בדרך משל,

מאמר נוסף של חז"ל, "כאילו עשאוני", מתבאר באמצעות השם ישראל: אותיותיו הן "לי ראש". ישראל, כביכול, עושים "ראש" להקדוש ברוך הוא.

כמו שיש בראש מוחין חב"ד [חכמה בינה ודעת] ועצם הגולגלת החופף על המוחין כך ישראל הם הממשיכים בחינת מוחין חכמה מוחא איהו מחשבה מלגאו^{69,70} היא המשכת התורה המלוכשת בגשמיות שהוא בחינת ח"ע [חכמה עילאה] לא ידע אנוש ערכה⁷¹ שלפי פשוטו

כמו שבראש יש מוחין — חכמה, בינה ודעת — ועצם הגולגולת החופף על המוחין, כך ישראל הם שממשיכים את בחינת המוחין: "חכמה מוחא, איהו מחשבה מלגאו". זו המשכת התורה המלוכשת בגשמיות, שהיא בחינת חכמה עילאה, שעליה נאמר: "לא ידע אנוש ערכה"; לפי פשוטו,

בראש יש מוח, ובו חכמה, בינה ודעת, וגולגולת החופף עליו. ישראל ממשיכים את ה"מוח", את החכמה, באמצעות התורה: חכמת ה' המלוכשת בעניינים גשמיים, שערכה, כפי שנאמר בספר איוב, אינו ידוע לאדם.

הנה כל המקרא תנ"ך [תורה נביאים כתובים] הוא מלא כמעט בסיפורי מעשיות⁷² (ועיין בזהר בהעלותך קמ"ט⁷³ ב' קנ"ב א')

כל המקרא, התנ"ך, מלא כמעט כולו בסיפורי מעשיות (ועיינו בזהר, בהעלותך, קמ"ט ב', קנ"ב א');

בקריאה פשוטה, רוב המקרא הוא סיפורים. הזהר על בהעלותך, שהמאמר מצטט, מלמד שסיפורים אלה אינם אלא לבושה החיצוני של התורה.

וגם תשבעי^פ [תורה שבעל פה] הלכות שרשן ויסודותן מח"ע [מחכמה עילאה] שהיא חכמה נפלאה שאין שכל אנושי משיג טעמי תורה וההלכות ואפילו ע"פ קבלה⁷⁴ מפי סופרים ומפי ספרים

וגם בתורה שבעל פה, ההלכות — שורשן ויסודותיהן הם מחכמה עילאה, שהיא חכמה נפלאה, עד שאין השכל האנושי משיג את טעמי התורה וההלכות. וגם על פי הקבלה, מפי סופרים ומפי ספרים,

גם שורשיהן של הלכות התורה שבעל פה הם בחכמה עילאה, חכמה שלמעלה מהשגת האדם, ולכן איננו יודעים את הטעמים האמיתיים של התורה והלכותיה. גם בתורת הקבלה שנתקבלה מפי מורים ומספרים, רק מעט נכתב.

הנה מעט אשר נמצא כתוב אצלנו ואפי' [ואפילו] במועט זה אין די באר פרטיות כל הענינים לעומקם ולאשורם והמשכה זו שמחכמה עילאה להתלבש בגשמיות הענינים

הנה רק מעט נמצא כתוב אצלנו; וגם במעט הזה אין די באר לפרט את כל הענינים לעומקם ולאמיתם. והמשכה זו, מחכמה עילאה להתלבש בגשמיות הענינים,

וגם המעט הזה אינו מבאר כל פרט לעומקו המלא. הנקודה היא שחכמתו העליונה של ה' נמשכת ומתלבשת בענינים גשמיים.

כמו תרומות ומעשרות וסיפורי מעשיות שבתנ"ך [שבתורה נביאים כתובים] וגם התלבשות אור א"ס בחכמה שחכמה עילאה הגם שהיא לא בחכמה ידיעא

כמו תרומות ומעשרות וסיפורי מעשיות שבתנ"ך; וכן התלבשות אור אין סוף בחכמה: שהרי חכמה עילאה, אף שאינה "בחכמה ידיעא",

דוגמאות לכך הן תרומות ומעשרות, החלקים שמפרישים מן התבואה, וסיפורי המקרא. נוסף על כך יש המשכה של אור אין סוף אל החכמה; שהרי גם חכמה עילאה, שעליה נאמר בתפילת אליהו שאינה "חכמה ידועה", היא בכל זאת בחינה של חכמה.

אך מאחר שהיא בחינת חכמה והשגה אלא שהיא השגה נפלאה שאינה מושגת לשכל הנבראים רחוקה היא מאד מאור א"ס ב"ה ממש

אך מאחר שהיא בחינת חכמה והשגה, אלא שזו השגה נפלאה שאינה מושגת לשכל הנבראים, היא רחוקה מאור מאור אין סוף ברוך הוא עצמו,

מאחר שגם חכמה עילאה היא סוג של השגה, מופלאה ככל שתהיה ונעלית מהשגת הנבראים, היא רחוקה מאור אין סוף עצמו.

שהוא רם ונשא לאין קץ וכו' תלויה בישראל למטה ע"י בחינת שאו ידיכם קודש⁷⁵ ביחודא עילאה] ויחודא תתאה] ואח"כ והיו הדברים האלה⁷⁶ אשר אנכי מצוך כו' שע"י ממשיכים להיות גילוי אור א"ס ב"ה ממש בחכמה כו'

שהוא רם ונישא עד אין קץ וכו'; [הדבר] תלוי בישראל שלמטה, באמצעות בחינת "שאו ידיכם קודש", ביחודא עילאה וביחודא תתאה, ואחר כך "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך" וכו'; ועל ידי כך הם ממשיכים שתהיה התגלות של אור אין סוף ברוך הוא עצמו בחכמה וכו'.

שתי ההמשכות — החכמה אל העניינים הגשמיים ואור אין סוף אל החכמה — תלויות בישראל שלמטה: תחילה הם נושאים את ידיהם בקדושה, ביחודא עילאה וביחודא תתאה שבקריאת שמע, ואחר כך מקיימים "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך" — התורה. כך מתגלה אור אין סוף עצמו בתוך החכמה.

ובחינת עצם הגולגלת החופף על הראש הוא בחינת הרצון שלמעלה מהמוחין כי הרצון הוא למעלה מטעם ודעת המושג ומובן (ועמ"ש מזה בד"ה תקעו בחד שופר)

ובחינת עצם הגולגולת המכסה את הראש היא בחינת הרצון, שלמעלה מהמוחין, שכן הרצון הוא למעלה מטעם ודעת שניתן להשיג ולהבין (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "תקעו בחדש שופר").

הגולגולת שמעל המוח מסמלת את הרצון, שלמעלה מן השכל: אדם רוצה דברים שמעבר למה שהשכל יכול לתפוס ולהסביר. כאן מצוין המאמר "תקעו בחדש שופר", שבו נידון העניין בהרחבה.

וזה ממשיכים ישראל ע"י בחינת ביטול רצון שיש לכל אחד ואחד מישראל בחינה זו בטל רצונך^{77, 78} כו' הגם שאין לו השגה בתורה

ואת זאת ישראל ממשיכים באמצעות בחינת ביטול הרצון, שיש לכל אחד ואחד מישראל בחינה זו — "בטל רצונך" וכו' — אף שאין לו השגה בתורה.

ישראל ממשיכים את הרצון העליון באמצעות ביטול רצונם שלהם, כפי שאומרת המשנה: "בטל רצונך מפני רצונו". לכל יהודי יש כוח זה, גם למי שאין לו השגה בתורה.

וגם אין לו התבוננות גדולה בנפשו המשכלת ומתבוננת בגדולת ה' אשר לא יכול להרחיב ולהעמיק שכלו ובניתו מ"מ ע"י ביטול רצון פשוט בלי טעם ודעת ממשיך רצון העליון ב"ה

וגם אין לו התבוננות מעמיקה בנפשו המשכלת והמתבוננת בגדולת ה', משום שאינו יכול להרחיב ולהעמיק את שכלו ואת בניתו; ואף על פי כן, באמצעות ביטול פשוט של הרצון, בלי טעם ודעת, הוא ממשיך את הרצון העליון, ברוך הוא.

גם מי שאינו יכול להתבונן לעומק בגדולת ה', יכול להניח בפשטות את רצונו שלו בצד, בלי נימוקים, וכך להמשיך את רצון ה'.

כמאמר יהי רצון עושים רצונו של מקום להיות המשכת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע וגם חסד דרועא ימינא ממשיכים ישראל ע"י

כמאמר "יהי רצון", "עושים רצונו של מקום", כדי שתהיה המשכה של ממלא כל עלמין ושל סוכב כל עלמין. וגם את החסד, "הזרוע הימנית", ממשיכים ישראל באמצעות

זהו פשר הביטוי "יהי רצון": בקיום רצונו של מקום, ישראל גורמים לרצון הי להימשך כאור הממלא את העולמות וכאור המקיף אותם. אחר כך באות הזרועות: החסד, הזרוע הימנית, נמשך באמצעות מעשי חסד למטה.

צדקה וחסד שעושים למטה וגבורה דרועא שמאלא ע"י התגברות האדם נגד רצונו וטבעו הנמשך מנפש הבהמית ותפארת גופא היא מדת הרחמנות המו מעי לו⁷⁹

הצדקה והחסד שהם עושים למטה; ואת הגבורה, "הזרוע השמאלית", באמצעות התגברות האדם על רצונו ועל טבעו, הנובעים מהנפש הבהמית; והתפארת, "הגוף", היא מידת הרחמים — "המו מעי לו".

החסד נמשך באמצעות הצדקה והחסד שישראל עושים, והגבורה, הזרוע השמאלית, באמצעות התגברות על רצונו ועל טבעו של האדם, שמקורם בנפש הבהמית. התפארת, הגוף, היא מידת הרחמים, כדברי הי' על אפרים: "המו מעי לו".

והנה רחמנות היא כח"י התפעלות שהיא רחוקה מאד מאור א"ס ב"ה שהוא אחדות פשוט וכח"י רחמים פשוטים

והנה, רחמים הם התפעלות, שהיא רחוקה מאוד מאור אין סוף ברוך הוא, שהוא אחדות פשוטה וכח"י רחמים פשוטים;

רחמים כרוכים בהתפעלות, דבר שנראה זר לה', שהוא אחדות פשוטה. רחמיו הם "פשוטים", ולא רגש המשתנה בו.

אלא שישראל ממשיכ"י [ממשיכים / ממשיכין] להיו' [להיות] התלבשות אור א"ס ב"ה במדת הרחמנות ע"י פסוד"ז [פסוקי דזמרה] במה שמשבחים ומהללים אותו ית' שע"י מעוררים למעלה להמשיך

אלא שישראל ממשיכים שאור אין סוף ברוך הוא יתלבש במידת הרחמים, באמצעות פסוקי דזמרה, שבהם הם משבחים ומהללים אותו יתברך; ובכך הם מעוררים למעלה להמשיך

ובכל זאת, ישראל יכולים להמשיך את אור אין סוף אל מידת הרחמים באמצעות השבחים שבפסוקי דזמרה שבתפילת הבוקר. השבח לה' מעורר את מידותיו למעלה.

אור א"ס למטה להתלבש במדת רחמנות⁸⁰ ולהיות בבחי' המו מעי לו ובחי' נצח והוד⁸¹ תרין שוקין⁸² ממשיכים ע"י בחי' ניצוח שבישראל

את אור אין סוף למטה, כדי שיתלבש במידת הרחמים ויהיה בבחינת "המו מעי לו". ואת בחינות הנצח וההוד, "שתי הרגליים", ממשיכים באמצעות מידת הניצוח שבישראל,

התוצאה היא שאור אין סוף מתלבש במידת הרחמים, בבחינת "המו מעי לו". הנצח וההוד, שתי הרגליים, נמשכים באמצעות הניצוח — כוח ההתמדה והשאיפה לגבור — המצוי בכל יהודי.

דהיינו שעושה גם נגד רצונו ושכלו רק בדרך אתכפיא בלי טעם ודעת והיא עבודת האדם לכל היום גם אחר התפלה שחולפת ועוברת האהבה ורצון שמחמת ההתבוננות מ"מ נשאר רשימו קצת

כלומר, האדם פועל גם בניגוד לרצונו ולהגיונו, רק בדרך של אתכפיא, בלי טעם ודעת. זו עבודתו של האדם במשך כל היום, גם לאחר התפילה, כשהאהבה והרצון שנולדו מן ההתבוננות חולפים ועוברים; ואף על פי כן, נשאר מהם רשימו כלשהו,

נצח הוא פעולה גם בניגוד לרצון ולהגיון, מתוך הכנעת העצמי בלבד, בדרך של אתכפיא. זו עבודתו של האדם במשך כל היום, גם לאחר התפילה, כשהאהבה והרצון שהתעוררו בעקבות ההתבוננות דועכים, ובכל זאת נשאר מהם רשימו.

דהיינו ההסכמה שעלה במוסכם אצלו לילך בדרך טובים ולהתרחק מן הרע ומחמת זה יש לו בחי' ניצוח גם בלי טעם ודעת

כלומר, החלטה שהתבססה אצלו ללכת בדרך הטובה ולהתרחק מן הרע; ובזכותה יש לו בחינת ניצחון גם בלי טעם ודעת.

הרשימו הזה הוא החלטה מבוססת ללכת בדרך הטובה ולהתרחק מן הרע. היא נותנת לאדם כוח להתגבר גם כשאין לו טעם או הכנה שיתמכו בו.

וגם בחי' הודיה מודים אנחנו לך להיות בטל לרצון העליון ב"ה ולהתגבר נגד תועבת ה' אשר שנא⁸³ וכן בחינת הודיה, "מודים אנחנו לך": להיות בטל לרצון העליון, ברוך הוא, ולהתגבר על עצמו כנגד "תועבת ה' אשר שנא".

הוד הוא הודיה, כמו "מודים" בתפילה: התבטלות לרצון ה' והתגברות על מה שהוא מכנה תועבה. כמו נצח, גם הוא פועל בלי צורך להבין.

ולכן נקרא בחי' נצח והוד תרין שוקין כמו בחי' שוקיים עד"מ שאין בהם גילוי טעם ודעת. לכן בחינות נצח והוד נקראות "תרין שוקין", שתי הרגליים, בדומה לרגליים שבהן, על דרך משל, אין גילוי של טעם ודעת.

לכן נצח והוד נקראים רגליים: הרגליים נושאות את הגוף, אך אין בהן גילוי של טעם או הכנה.

וזהו וגם נצח ישראל לא ישקר⁸⁴ שבחי' נצח אינה חולפת ועוברת כו' (ועמ"ש מזה בד"ה אלה מסעי⁸⁵ ובאגה"ק [ובאגרת הקודש] ד"ה להבין משל ומליצה)

וזהו "וגם נצח ישראל לא ישקר": בחינת נצח אינה חולפת ועוברת וכו' (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אלה מסעי", ובאגרת הקודש, בקטע המתחיל "להבין משל ומליצה").

דברי שמואל "נצח ישראל לא ישקר" נקראים כאמירה על מידת הנצח: היא אינה דועכת, בניגוד לרגשות שבתפילה. כאן מפנים למאמר "אלה מסעי" ולאגרת הקודש, לאגרת המתחילה "להבין משל ומליצה".

ובחיי יסוד סיומא דגופא אות ברית קדש הוא בחיי התקשרות ע"י התקשרות ודביקות ישראל באלקים חיים שלא למשוך אחר חומריות גופו⁸⁶ וחומריות העולם.

ובחינת יסוד, "סיומא דגופא, אות ברית קודש", היא בחינת התקשרות: התקשרותם ודבקותם של ישראל באלקים חיים, כדי שלא להימשך אחר חומריות הגוף וחומריות העולם.

יסוד, "סיומא דגופא, אות ברית קודש", הוא התקשרות: דבקותם של ישראל באלקים חיים וסירוב להימשך אחר חומריות הגוף והעולם.

ובחיי מלכות פה⁸⁷ ע"י עסק התורה בפה ודברי אשר שמתי בפיו⁸⁸ וכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו.^{89,90}

ובחינת מלכות, "פה", [נמשכת] באמצעות העיסוק בתורה בפה, "ודברי אשר שמתי בפיו", ו"כל הקורא ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו".

מלכות, "פה", נמשכת באמצעות אמירת דברי תורה, כפי שה' אומר: "ודברי אשר שמתי בפיו". כשהאדם קורא ולומד, הקדוש ברוך הוא, כביכול, קורא ולומד כנגדו.

וזהו ענין המשכת בחיי אדם העליון⁹¹ שיעור קומה שלמעלה שהן ע"ס [עשר ספירות] העליונות ע"י עשר כחות הנפש שבהן

וזהו ענין המשכת בחינת אדם העליון, שיעור קומה שלמעלה, שהן עשר הספירות העליונות, באמצעות עשר כוחות הנפש, שבהן

כך נמשכת בחינת אדם העליון, "שיעור קומה" המורכב מעשר הספירות, באמצעות עשרת כוחות הנפש של האדם. כל כוח נפשי, כשהוא מוקדש לה', ממשיך את מקבילו שלמעלה.

ועל ידן נמשך אור א"ס ב"ה להתלבש בע"ס [בעשר ספירות] העליונות כו' ולכן קרא הקב"ה לכנס"י [לכנסת ישראל] אמי:^{92,93}

ובאמצעות נמשך אור אין סוף, ברוך הוא, להתלבש בעשר הספירות העליונות וכו'. לכן קרא הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל "אמי".

באמצעות עשר הכוחות האלה מתלבש אור אין סוף בעשר הספירות שלמעלה. מכיוון שישראל ממשיכים כך את "קומתו" הגלויה של ה', הוא קורא לכנסת ישראל "אמי".

קטע 5 • 101-11

הכתר שמעל הראש

10 ד אך בעטרה שעטרה לו אמו⁹⁴ עטרה היא בחינת כתר מלכות שהיא למעלה מגוף המלך (כמ"ש בע"ח

[בעץ חיים] שכ"ב ספ"ו⁹⁵ שהכתר אינו מכלל גופו⁹⁶ כו')

4. אך "בעטרה שעטרה לו אמו" — העטרה היא בחינת כתר מלכות, הנמצא למעלה מגופו של המלך (כפי שכתוב בעץ חיים, שער כ"ב, סוף פרק ו', שהכתר אינו מכלל גופו וכו');
 כעת מדובר בעטרה עצמה. כתר מלכות ניצב מעל גופו של המלך ואינו חלק ממנו, כפי שנאמר בעץ חיים על כתר, הכתר של הספירות. לכן "העטרה שעטרה לו אמו" היא בחינה שמעל ל"גוף" של האדם העליון.

עד"מ שמכתירין אותו באבנים טובות שעם היות שהאבנים הן דומם מכל מקום לפי שהן טובות ומאירות נעשין לו כתר על ראשו.

בדומה לכך שמכתירים אותו באבנים טובות: אף שהאבנים דוממות, מכל מקום, מכיוון שהן יקרות ומאירות, הן נעשות כתר על ראשו.

כתר עשוי מאבנים טובות. מצד עצמן הן מינרלים חסרי חיים, אך מפני שהן יקרות ומאירות הן נעשות לכתר שעל ראש המלך.

וכך עד"מ על ידי אותיות התורה המלוכשות בגשמיות תרומות ומעשרות כו' נעשה בחי' כתר למעלה וכך, על דרך משל, באמצעות אותיות התורה המלוכשות בדברים גשמיים, כגון תרומות ומעשרות וכו', נעשית למעלה בחינת כתר.

כך גם אותיות התורה המלוכשות בעניינים גשמיים, כגון תרומות ומעשרות — החלקים המופרשים מן התבואה — נעשות לכתר שלמעלה. המצוות הגשמיות ביותר הן האבנים הטובות שבכתרו של הקב"ה.

(ועמ"ש מענין זה בד"ה נר חנוכה⁹⁷ מצוה להניחה כו' משמאל כדי שתהא מזוזה מימין בפי' מקץ) (ועיינו במה שנכתב בעניין זה במאמר המתחיל "נר חנוכה מצוה להניחה וכו' משמאל כדי שתהא מזוזה מימין", בפרשת מקץ).

הכוונה למאמר שבתורה אור על הנחת נר חנוכה משמאל, כנגד המזוזה שמימין, שבו מוסבר עניין זה בהרחבה.

והענין כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בשעה שהקדימו ישראל⁹⁸ נעשה לנשמע⁹⁹ באו מלאכי השרת וקשרו להם שני כתרים אי' כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע.

והעניין הוא, כפי שאמרו חז"ל: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע", באו מלאכי השרת וקשרו להם שני כתרים: אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע".

הגמרא מלמדת שכאשר אמרו ישראל בסיני "נעשה" לפני "נשמע", קשרו מלאכי השרת שני כתרים על כל אחד מהם. אדמו"ר הזקן מסביר כעת את עניינו של כל כתר.

וביאור הדבר כי הנה פי' וביאור מלת נשמע הוא להיות בטל לדבר תורה המדברת בפיו וביאור העניין: משמעותה ופירושה של המילה "נשמע" היא להיות בטל לדבר התורה המדברת בפיו, "נשמע" פירושו ביטול עצמי לפני דברי התורה שאדם אומר.

שהיא רצונו וחכמתו יתברך כאלו שומע שהשכינה מדברת מתוך גרונו כמ"ש תען לשוני אמרתך¹⁰⁰ וזהו השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפין¹⁰¹ דהיינו בחי' אתה הוא המוציא כו' שהוא רצונו וחכמתו יתברך; כאילו הוא שומע את השכינה מדברת מתוך גרונו, כמו שכתוב: "תען לשוני אמרתך". וזהו "השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפין", כלומר, בחינת "אתה הוא המוציא" וכו'.

התורה היא רצונו וחכמתו של הקב"ה, ולכן כאשר אדם לומד עליו לחוש כאילו השכינה מדברת מתוך גרונו: "תען לשוני אמרתך". דברי חז"ל "השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפין" מתפרשים כהקשבה לכך ש"אתה", הקב"ה, הוא שמוציא את הדברים.

והקדימו לזה בחינת נעשה להיות בטל לבעל הרצון הוא א"ס ב"ה לבדו בעצמו שעל ידי ביטול זה נמשך בחי' נשמע המשכה מלמעלה למטה כי רוח אייתי רוח¹⁰² ואמשיך רוח.

ולכך הקדימו את בחינת "נעשה" — להיות בטל לבעל הרצון, שהוא אור אין סוף ברוך הוא לבדו, בעצמו; ועל ידי ביטול זה נמשכת בחינת "נשמע", המשכה מלמעלה למטה, כי "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח".

תחילה בא "נעשה" — ביטול עמוק יותר: לא לדברי התורה, אלא למי שרצונו הוא, לאור אין סוף עצמו. ביטול עליון זה ממשיך את בחינת "נשמע", שכן "רוח אייתי רוח": ההתעוררות מלמטה מעוררת מענה מלמעלה.

11 וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל האומר אין לי אלא תורה¹⁰³ אפילו תורה אין לו והיינו כי אין התורה שייכה אליו ואינה נמשכת לו מאור א"ס ב"ה

וזהו שאמרו חז"ל: "כל האומר: אין לי אלא תורה — אפילו תורה אין לו". כלומר, התורה אינה שייכת לו ואינה נמשכת אליו מאור אין סוף, ברוך הוא,

הגמרא אומרת שמי שיש לו "רק תורה", אין לו אפילו תורה. אדמו"ר הזקן מסביר שהתורה נעשית של האדם ונמשכת אליו מאור אין סוף רק כאשר הוא מבטל את רצונו בפני ה'.

אלא על ידי בחינת ביטול רצון לגמרי לה' לבדו להיות בטל ונכלל באור א"ס ב"ה ממש וביטול רצון שבבחי' נעשה ובבחי' נשמע נק' כתרם

אלא באמצעות בחינה של ביטול מוחלט של הרצון לה' לבדו, כדי להיות בטל ונכלל ממש באור אין סוף, ברוך הוא. וביטול הרצון בבחינת "נעשה" ובבחינת "נשמע" נקרא "כתרים",

התורה מגיעה לאדם רק כשהוא מניח לגמרי את רצונו שלו ונכלל באור אין סוף. ביטול זה, גם ב"נעשה" וגם ב"נשמע", הוא מה שהגמרא מכנה שני כתרם.

(ועמ"ש בד"ה כי עמך מקור חיים¹⁰⁴ בענין וגלה על ראשה כוי ועי' בזהר פי' צו דל"ד ע"ב)

(וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "כי עמך מקור חיים", בעניין "וגלה על ראשה" וכוי; וראו בזוהר, פרשת צו, לד ע"ב).

הקטע מפנה למאמר בתורה אור "כי עמך מקור חיים" ולוזהר על פרשת צו, להרחבה בעניין כתר זה.

וכך עד"מ למעלה נקרא בחי' כתר בחינת ביטול רצון¹⁰⁵ כביכול שמבטל רצונו העליון ב"ה שהוא בלתי סוף ובלתי תכלית להיות לו רצון בתורה ומצות שהוא ית' רם ונשא מרצון זה וכמ"ש אם צדקת¹⁰⁶ כוי וכך, בדרך משל, למעלה: בחינת כתר נקראת בחינת ביטול הרצון, כביכול, בכך שהוא ית' מבטל את רצונו העליון, שאין לו סוף ואין לו תכלית, כדי שיהיה לו רצון בתורה ובמצוות. שהרי הוא ית' נעלה ונשגב מרצון זה, כמו שנאמר: "אם צדקת" וכוי.

גם למעלה, כתר הוא כביכול ביטול הרצון: ה' מניח את רצונו האינסופי כדי לרצות בתורה ובמצוות, אף שהוא נעלה לאין ערוך מכל רצון כזה. וכפי שאומר אליהוא: "אם צדקת, מה תיתן לו?"

רק רצון זה המלוכש בתורה ומצות¹⁰⁷ הוא חסד וצדקה אשר עשה אלהים לנו וזהו תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק¹⁰⁸

אלא שרצון זה, המלוכש בתורה ובמצוות, הוא חסד וצדקה שעשה לנו אלקים. וזהו: "תען לשוני אמרתך, כי כל מצוותיך צדק".

לכן הרצון שלו, המלוכש בתורה ובמצוות, הוא חסד וצדקה גמורים כלפינו. משום כך נאמר בתהילים: "כי כל מצוותיך צדק".

ולכן כל המצות נקראות בשם צדקה וכתוב וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת שכל המצות הן צדקה וחסד אשר המשיך ה' בהן את רצונו העליון

ולכן כל המצוות נקראות בשם צדקה, ונאמר: "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצווה הזאת", שהרי כל המצוות הן צדקה וחסד, שבהם המשיך ה' את רצונו העליון,

לכן כל המצוות נקראות צדקה, כפי שנאמר: "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצווה הזאת". בכל אחת מהן ה' המשיך את רצונו האינסופי כמתנה.

שהוא בלתי סוף ובלתי תכלית¹⁰⁹ והגורם המשכה זו וצדקה וחסד זה הוא עסק התורה בבחינת ביטול רצון וכמ"ש ודברי אשר שמתי בפ"ך¹¹⁰ הגם

שאינ לו סוף ואין לו תכלית. ומה שגורם להמשכה זו, לצדקה ולחסד האלה, הוא העיסוק בתורה מתוך ביטול הרצון, כמו שנאמר: "ודברי אשר שמתי בפ"ך". אף על פי

מה שממשיך את המתנה הזאת הוא לימוד תורה מתוך ביטול הרצון: "ודברי אשר שמתי בפ"ך". אדמו"ר הזקן פונה כעת לקושי שנראה שיש בקשר שבין התורה ל"אדם".

כי זאת התורה אדם¹¹¹ שהתורה היא בחי' אדם דאורייתא מחכמה נפקת. מ"מ היינו בבחי' יציאתה מההעלם אל הגילוי.

שנאמר: "זאת התורה אדם" — כלומר, התורה היא בחינת "אדם", שהרי "אורייתא מחכמה נפקת"; אף על פי כן, מדובר בבחינת יציאתה מן ההעלם אל הגילוי.

הפסוק "זאת התורה אדם" מרמז שהתורה היא בבחינת "אדם", האדם העליון של הספירות, משום שהיא נובעת מחכמה. הדבר נכון ביחס לתורה כפי שהיא יוצאת מן ההעלם אל הגילוי.

אבל שרשה ויסודתה העליון שממנו לוקחה כתיב וממדבר מתנה¹¹² מדבר היא בחי' עליונה למעלה מעלה מבחי' אדם כי במדבר כתיב אשר לא עבר בה איש¹¹³ ולא ישב אדם שם

אבל על שורשה ויסודה העליון, שממנו נלקחה, נאמר: "וממדבר מתנה". המדבר הוא בחינה עליונה, למעלה-למעלה מבחינת אדם, שהרי על המדבר נאמר: "אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם".

שורש התורה נקרא "מדבר", כמו שנאמר: "וממדבר מתנה". המדבר הוא מקום "אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם" — בחינה שלמעלה הרבה מ"אדם".

כי בחי' איש הוא מ"ש ה' איש מלחמה¹¹⁴ מלחמה להוי' בעמלק¹¹⁵ דהיינו כשכבר נמשך בבחי' הוי' אחר המשכת ג"פ [ג' פעמים] קדוש בוי"ו.¹¹⁶

כי בחינת "איש" היא מה שנאמר: "ה' איש מלחמה", "מלחמה להוי' בעמלק"; כלומר, לאחר שהאור כבר נמשך בבחינת הוי', בעקבות המשכת שלוש פעמים "קדוש" עם ו'.

"איש" הוא הבחינה של "ה' איש מלחמה", המלחמה "להוי' בעמלק": ה' כפי שכבר נמשך, באמצעות שלוש אמירות "קדוש", אל תוך שם הוי'.

אבל במקורו ושרשו באור א"ס ב"ה ממש נקרא בחי' מדבר אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם שהוא למעלה מעלה מבחינת אדם

אבל במקורו ובשרשו, באור אין סוף ברוך הוא ממש, הוא נקרא בחינת "מדבר" — "אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" — שהיא למעלה-למעלה מבחינת אדם.

במקורה, באור אין סוף עצמו, התורה היא "מדבר", מקום שלא היה בו "איש" — למעלה מכל צורת האדם העליון.

(וע' בספ"ד [בספרא דצניעותא] בזהר תרומה דקע"ז א' ובוהר הרקיע שם) ומשם נמשך להיות בחינת כתר על הראש ומוחין שהוא למעלה מעלה מבחי' הראש ומוחין:^{117, 118}

(ועיינו בספרא דצניעותא שבזהר, תרומה, דף קע"ז ע"א, ובוהר הרקיע שם); ומשם נמשכת להיות בחינת כתר על הראש ומוחין, שלמעלה-למעלה מבחינת הראש והמוחין.

משם היא נמשכת להיות כתר על הראש ומוחין, הנעלים מהם הרבה. הטקסט מפנה לספרא דצניעותא שבזהר ולפירוש זוהר הרקיע להרחבה.

קטע 6 • 11-13

מלך שלמה ובנות ציון

12 וזהו צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה¹¹⁹ כי הנה ענין מלך שלמה. מלך שהשלוש שלו^{120, 121} וכתוב

שלמה בה"א [בית הלל אומרים].

וזהו [פירוש] "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה". משמעותו של "מלך שלמה" היא "המלך שהשלוש שלו";
ושלמה נכתב בה"א.

כעת מובא הפסוק עצמו. המדרש מפרש את "מלך שלמה" כ"המלך שהשלוש שלו", וכאן השם שלמה נכתב בה"א בסופו — דבר שאדמו"ר
הזקן יסביר בהמשך.

והענין כי להיות המשכה מאור א"ס ב"ה שכשמו כן הוא אין לו סוף כו' להחיות עולמות ונבראים שהם
בעלי גבול. הנה המשכה זו היא מן ההיפוך אל ההיפוך לגמרי.

והעניין הוא שכדי שתהיה המשכה מאור אין סוף ברוך הוא, שכשמו כן הוא — אין לו סוף וכו' — להחיות עולמות
ונבראים שהם בעלי גבול, ההמשכה הזאת היא מהפך אל הפך לגמרי.

השלוש נדרש משום שאור אין סוף, שכשמו כן הוא ואין לו סוף, צריך להחיות עולמות מוגבלים. האינסופי והסופי הם הפכים גמורים, וכדי
להמשיך מזה אל זה נדרש גורם שמחבר ומשכין שלום ביניהם.

13 והמחבר ההמשכה והעושה שלום לחבר שני הפכים הוא ענין מלך כי מלכותך מלכות כל עולמים.¹²²

ומה שמחבר את ההמשכה ועושה שלום, כדי לחבר שני הפכים, הוא עניין המלך, שהרי "מלכותך מלכות כל
עולמים".

מה שמחבר בין האיין-סוף לסופי הוא המלך: מלכותו של ה' על כל העולמות, כפי שנאמר בתהילים: "מלכותך מלכות כל עולמים". המלכות
היא הגשר בינו לבין מה שהוא מולך עליו.

וכמאמר יחיד חי העולמים מלך. כלומר שהוא לבדו ית' יחיד ומיוחד אלא שחי העולמים הוא רק בחי
מלך מחשבתו הקדומה אנא אמלך.¹²³

וכמאמר: "יחיד חי העולמים מלך". כלומר, הוא לבדו ית' יחיד ומיוחד; אלא ש"חי העולמים" הוא רק בחינת מלך —
מחשבתו הקדומה: "אנא אמלך".

הביטוי שבתפילה "יחיד חי העולמים מלך" מבטא את אותו רעיון: מצד עצמו ה' יחיד ומיוחד, ואילו היותו מחיה את העולמות היא רק בחינת
מלך. בחינה זו החלה במחשבתו הקדומה: "אנא אמלך".

וזוהו מלך שהשלום שלו וכתוב שלמה בה"א [בית הלל אומרים] שהשלום נמשך עד בחי' ה"א תתאה היא המחיה את הנבראים ומהוה אותם מאין ליש ומוציאם מהעלם אל הגילוי ומכאן אל הפועל

וזוהו "מלך שהשלום שלו", ושלמה נכתב בה"א: השלום נמשך עד בחינת ה"א תתאה, המחיה את הנבראים ומהוה אותם מאין ליש, ומוציאה אותם מן ההעלם אל הגילוי ומן הכוח אל הפועל.

המלך "שהשלום שלו" הוא שלמה, ששמו נכתב בה"א: השלום מגיע עד הה"א התחתונה של שם הוי", המחיה את כל הנבראים ומהוה אותם מאין ליש, ומביאה אותם מן ההעלם אל הגילוי ומן הכוח אל הפועל.

(ועמ"ש מזה ג"כ בפ' בראשית בד"ה צאינה וראינה) ומי הוא הגורם שלום זה והתחברות זו היינו עטרה שעטרה לו אמו¹²⁴ דבאתעדלית [דבאתערותא דלתתא] תליא מלתא.

(וראה גם מה שנכתב על כך בפרשת בראשית, בדיבור המתחיל "צאינה וראינה"). ומה גורם לשלום ולחיבור האלה? "עטרה שעטרה לו אמו", שכן הדבר תלוי באתערותא דלתתא.

כאן מפנה המאמר לדיבור המתחיל על פסוק זה בפרשת בראשית. מה שמביא לשלום הזה הוא "עטרה שעטרה לו אמו": הדבר תלוי באתערותא דלתתא, בעבודתם של ישראל.

והנה הנשמות שבג"ע [שבגן עדן] יש מהן שנקראו בנות ירושלים. ויש מהן שנקראו בנות ציון. בנות ירושלים הן הנשמות שעדיין לא נתלבשו בגופות בני"א [בני אדם] שמקבלות יראה שלם

והנה, מבין הנשמות שבגן עדן, יש שנקראות "בנות ירושלים" ויש שנקראות "בנות ציון". "בנות ירושלים" הן הנשמות שעדיין לא התלבשו בגופים של בני אדם, והן מקבלות יראה שלמה,

הנשמות שבגן עדן נחלקות לשני סוגים: "בנות ירושלים" ו"בנות ציון". "בנות ירושלים" — ירושלים, שנדרשת כ"יראה שלמה" — הן נשמות שעדיין לא ירדו להתלבש בגופים.

דהיינו שלימות היראה שהיא בבחי' א"ס מה שאין המלאכים עליונים יכולים לקבל כ"א כפי מה שנמשך להם במדה לכל א' וא' לפי מדרגתו.

כלומר, שלמות היראה, שהיא בבחינת אין סוף, שהמלאכים העליונים אינם יכולים לקבל; הם מקבלים רק כפי מה שנמשך אליהם במידה, לכל אחד ואחד לפי מדרגתו.

היראה שלהן שלמה ובבחינת אין סוף. המלאכים אינם יכולים לקבל אותה; כל אחד מהם מקבל אור במידה, בהתאם למדרגתו.

משא"כ יתר מכדי מדתן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה¹²⁵ ביניהם ושרפן שנתבטלו במציאות לפי שהושיט אצבעו הקטנה יתר מכדי מדתם הראויה להם לפי

אך יותר מכפי מידתם — אמרו חז"ל: "הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן"; כלומר, הם התבטלו ממציאותם, מפני שהושיט את אצבעו הקטנה מעבר למידה הראויה להם, משום

הגמרא מספרת שכאשר ה' "הושיט אצבעו הקטנה" בין קבוצת מלאכים, הם נשרפו. אפילו הארה מזערית מעבר למידתם ביטלה אותם ממציאותם.

שהם נתלבשו בבחי' גופות מיסוד האש ויסוד הרוח וכמ"ש עושה מלאכיו רוחות¹²⁶ משרתיו אש לזהט.

שהם התלבשו במעין גופים, מיסוד האש ומיסוד האוויר, כמו שנאמר: "עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לזהט".

הסיבה לכך היא שלמלאכים יש מעין גוף, העשוי מיסודות האש והאוויר, כפי שנאמר בתהילים: "עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לזהט". מאחר שיש להם צורה, יש להם גבול.

אבל הנשמות שעדיין לא נתלבשו בגופות יכולות לקבל אור א"ס ב"ה כמו שהוא בבחי' א"ס וכמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו^{127, 128} לפי שהן כלולות ומיוחדות במאצילן ב"ה ממש

אבל הנשמות שעדיין לא התלבשו בגופים יכולות לקבל את אור אין סוף כפי שהוא, בבחינת אין סוף, כמו שנאמר: "חי ה', אשר עמדתי לפניו"; שכן הן כלולות במאצילן ומיוחדות בו ממש, יתברך.

נשמות שעדיין אינן בגופים יכולות לקבל את אור אין סוף כפי שהוא, משום שהן עדיין כלולות במקורן. אדמו"ר הזקן מפרש את דברי אליהו "חי ה', אשר עמדתי לפניו" במשמעות זו.

(וכמ"ש מזה לעיל בד"ה שחורה אני כו') ובנות ציון נק' הנשמות שבגן עדן שבאו מעוה"ז כי ציון מלשון ת"ח [תלמיד חכם / תלמידי חכמים] שבבבל מצוינים.¹²⁹

(כפי שנכתב על כך לעיל, במאמר המתחיל "שחורה אני" וכו'). "בנות ציון" הוא כינוי לנשמות שבגן עדן, שבאו מן העולם הזה; שכן השם "ציון" קשור לביטוי "תלמידי חכמים שבבבל מצוינים".

הטקסט מפנה למאמר הקודם, "שחורה אני", העוסק בנשמות אלה. "בנות ציון" הן נשמות שחיו בעולם הזה וכאו לגן עדן; המילה "ציון" קשורה לדברי התלמוד "תלמידי חכמים שבבבל מצוינים", כלומר מובחנים ומצטיינים.

פ"י מלובשים שנעשה להם בחי' לבושים מעסק התורה והמצות אשרי מי שבא לכאן¹³⁰ ותלמודו בידו כדי שיוכלו ליהנות מזיו השכינה כמו שא"א להסתכל באור גדול בלי כלי הכוונה היא שהן לבושות: נוצרים להן לבושים מעיסוקן בתורה ובמצוות. "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" — כדי שיוכלו ליהנות מזיו השכינה, כשם שאי אפשר להביט באור גדול בלי כלי.

אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "מצוינים" כ"לבושים": נשמות אלה לבושות בלבושים שנוצרים מלימוד התורה ומקיום המצוות שלהן, כפי שנאמר: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". הלבושים מאפשרים להן ליהנות מזיו השכינה, כשם שנדרש כלי כדי להביט באור גדול.

ולכן כל הנביאים ואפילו משה רבינו ע"ה [עליו השלום] ראה באספקלריא אלא שמרע"ה [שמשה רבינו עליו השלום] ראה באספקלריא אחת המאירה¹³¹ ושאר הנביאים דרך ז' אספקלריות.¹³²

ולכן כל הנביאים, ואפילו משה רבינו עליו השלום, ראו באמצעות אספקלריה — אלא שמשה רבינו עליו השלום ראה באמצעות אספקלריה אחת מאירה, ושאר הנביאים ראו דרך שבע אספקלריות.

כך גם כל נביא ראה באמצעות אספקלריה, מעין עדשה: משה באמצעות אספקלריה אחת מאירה, והנביאים האחרים באמצעות שבע אספקלריות. גם הנבואה זקוקה לאמצעי.

קטע 7 • 141

יציאה מן הלבושים

14 וזהו ימים יוצרו ולא אחד בהם¹³³ ולו קרי כי ימים הם לבושים והם יוצרו בכדי שיהי [שיהיה] בחי אחד

מאיר בהם.¹³⁴

וזהו [פירוש] "ימים יוצרו ולא אחד בהם", הנקרא "ולו אחד בהם": שהרי הימים הם לבושים, והם נוצרו כדי שבחינת "אחד" תאיר בהם.

במהילים קל"ט נאמר "ימים יוצרו ולא אחד בהם", אך את המילה "לא" קוראים גם "לו". אדמו"ר הזקן מפרש שה"ימים" הם לבושים, שנוצרו כדי ש"אחד" — אחדותו של ה' — תאיר בהם.

אך לבוש זה אינו אלא ליהנות מזיו בכחי ההשגה הנפלאה שהוא בחי חכמה כי חכמת אדם תאיר פניו¹³⁵

אלא שלבוש זה נועד רק לאפשר ליהנות מזיו, באמצעות ההשגה הנפלאה, שהיא בחינת חכמה, שהרי "חכמת אדם תאיר פניו",

הלבוש מאפשר לנשמה ליהנות מזיו אלוקי באמצעות השגה נפלאה, השייכת לחכמה, ככתוב: "חכמת אדם תאיר פניו".

ובאור פניך נתת לנו תורת חיים שהתורה היא בחינת אור פניו ית' שנהנין מזיו זה הצדיקים בג"ע [בגן עדן] והוא זיו התורה והמצות

ו"באור פניך נתת לנו תורת חיים": התורה היא בחינת אור פניו יתברך, שהצדיקים בגן עדן נהנים מזיוו; וזהו זיו התורה והמצוות.

כמו שאומרים בתפילה: "באור פניך נתת לנו תורת חיים" — התורה היא אור פניו של ה', והצדיקים בגן עדן נהנים מזיוו. זיו זה הוא אור התורה והמצוות שקיימו.

אבל בעטרה שעטרה לו אמו¹³⁶ הן הם התורה והמצות עצמן שהן למעלה מעלה מבחינת חכמה שמדבר מתנה¹³⁷ בחי מדבר אשר לא ישב אדם שם¹³⁸ ולא ניתן ליהנות לבני אדם בהשגתם והשכלתם כלל.

אבל "בעטרה שעטרה לו אמו" — היינו התורה והמצוות עצמן, שהן למעלה מעלה מבחינת חכמה, שכן הן "מדבר מתנה", בחינת "מדבר אשר לא ישב אדם שם", ולא ניתנו לבני אדם ליהנות מהן באמצעות השגתם והכנתם כלל.

הכתר, לעומת זאת, הוא התורה והמצוות עצמן, הנעלות הרבה למעלה מחכמה. הן "מדבר מתנה", ממקום ש"לא ישב אדם שם", ואין בכוחה של שום השגה אנושית ליהנות מהן.

הנה ע"ז נאמר צאינה וראינה.^{141, 140, 139} כלומר צאינה מן הלבושים כי אין צורך ללבוש שאין הלבוש אלא כדי להיות כח לקבל ההשגה הגדולה והנפלאה.

ועל כך נאמר: "צאינה וראינה". כלומר, צאו מן הלבושים, כי אין צורך בלבוש; הלבוש נועד רק לתת כוח לקבל את ההשגה הגדולה והנפלאה.

לכן נאמר בפסוק "צאינה וראינה" — צאו מן הלבושים. הלבוש נחוץ רק כדי לאפשר קבלת השגה, גדולה ונפלאה ככל שתהיה.

אבל בעטרה אין כח ההשגה מגעת לשם כי היא למעלה מעלה מכח ההשגה והחכמה כנ"ל

אבל בכתר אין כוח ההשגה מגיע לשם, כי הוא למעלה מעלה מכוח ההשגה והחכמה, כנזכר לעיל.

אולם הכתר נמצא מעבר לכל השגה, ולכן לבוש של הכנה אינו מועיל לגביו. כדי לחזות בכתר יוצאים מן הלבושים.

(ובזה נז' [נזכר] מענין צאינה וראינה¹⁴² כפי תרומה קל"ד א' וברכות ס"פ פקודי פ' אחרי ספ"ך [סוף פרשה

כ'] במדבר ספ"ב [סוף פרק ב'] פ"ב דרמ"ח ג' ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה ע"פ צאינה וראינה):¹⁴³

(ובזה נזכר ענין "צאינה וראינה" בפרשת תרומה קל"ד א'; ובמדרש רבה: בסוף פרשת פקודי; בפרשת אחרי, סוף

פרק כ'; במדבר, סוף פרק ב', פרק י"ב, רמ"ח ג'; ובשיר השירים רבה על הפסוק "צאינה וראינה").

בסיום מובאים המקורות שבהם נידון ענין "צאינה וראינה": הזוהר על פרשת תרומה; סוף שמות רבה; ויקרא רבה; במדבר רבה; ושיר השירים רבה על הפסוק.

בעבודה

כל יהודי, גם מי שאינו יכול להבין את התורה או להתבונן בעומק, יכול להמשיך את רצון ה' בעולם באמצעות ביטול פשוט של רצונו שלו. המאמר מפרט כיצד: לומר את שני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע בכוונת הלב, למסור את הנפש ב"אחד" ולשלוט בגוף; ללמוד תורה ולדבר בה, שהיא דיבורו של ה' עצמו; לתת צדקה; להתגבר על הטבע; לשבח את ה' בפסוקי דזמרה; לעמוד בהחלטתו במשך כל היום לאחר התפילה, גם כשההרגשה כבר חלפה; ולדבוק בה' ולא בגוף ובעולם. כך ישראל מכתירים את המלך.

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר המאמר שקדושתו של ה' שונה מכל מדרגה אחרת שנקראת "קדושה", וכיצד האור המקיף (סוכב) מראה זאת?
2. מה ההבדל בין "קדוש" בו"ו לבין הקודש העליון, ומדוע הראשון צריך להתחדש מן השני בכל דור?
3. כיצד היחוד העליון והיחוד התחתון הם "שתי ידיים", ובאיזה מובן ישראל "מברכים" אז את ה' כאם?
4. מדוע ביטול פשוט של הרצון, ללא הכנה, ממשיך מדרגה נעלית יותר מהכנה?
5. מה פירוש "לצאת" מן הלבושים, ומדוע אי אפשר להגיע לכתר באמצעות השגה?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 צאינה וראינה

ההערה מפנה למקורות שהיא מפרטת בהמשך, ב־22b, עם הביאור למאמר זה.

הערת קה"ת

מאמר זה הוא משנת תקע"ב ליל ש"פ תצוה. — ראה הנסמן להלן כב, ב בהביאור. באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתצג נדפס הנחה אחרת מגוכת"ק הצ"צ עם קיצורים. הגהה באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שפח. ראה ד"ה צאינה תשמ"ב. בבוכ 4 דף סג, א רשום על המאמר "פ' קדושים". וכן בכמה מאמרים מציין כ"ק הצ"צ לד"ה זה "בפ' קדושים". הדרוש במאמרי אדה"א נ"ך ע' רמט מיוסד על ד"ה זה. וראה פלח הרמון שה"ש מה, ב שמיוסד על מאמר זה. ראה לקוטי לוי יצחק — אגרות ע' קח. ואילך. ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השוואה לד"ה זה.

2 צאינה וראינה

"צאי וראי, בנות ציון, במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". המאמר כולו הוא ביאור לפסוק זה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ג, יא.

3 ביום חתונתו זה מ"ת

המשנה בסוף מסכת תענית מפרשת את "יום חתונתו" כיום מתן תורה, ואת "יום שמחת לבו" ככניין בית המקדש.

Taanit 26b:6-7 תענית כ"ו ב:ו-ז

וכן הוא אומר: "צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לְבוֹ". "בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ" — זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, "וּבְיוֹם שִׂמְחַת לְבוֹ" — זֶה בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׂיבְנָהּ בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. גַּמְי בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בְּשָׁנָה כְּהָנִים נוֹשְׂאִין אֶת כִּפְיָהֶם כּו'. תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת מִי אֵיכָא מוֹסָף? חֲסוּרֵי מִיחְסָרָא, וְהָכִי קִתְּנִי: בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים כְּהָנִים נוֹשְׂאִין אֶת כִּפְיָהֶן כָּל זְמַן שְׁמֵתִפְלִילִין, וְיֵשׁ מִהֶן אֲרֻבָּעָה פְּעָמִים בְּיוֹם — שְׁחֲרִית ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כו, ב.

4

לא זו הקב"ה מחבבה לכנס"י עד שקראה

נוסח המשל בווהר, שלפי הערת קה"ת אדמו"ר הזקן מצטט כאן מילה במילה: ה' לא חדל לחבב את כנסת ישראל עד שקרא לה "אמי".

Zohar III, 262a זח"ג רסב, א

Shemot Rabbah 52:4 שמות רבה נ"ב:ד'

כמה חכמים היו שם, ובאו להם אצל משה ולא היו יכולין להקימו?! אלא אמר שלמה (משלי לא): רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה, שמשו היה מעולה מכולם. ואת עלית על כולנה. למה? שעשו את המשכן ולא היו יודעין ליישבו. מה עשה? נטלו כל אחד ואחד מלאכתו, ובאו להם אצל משה ואומרים: הרי קרשים, הרי בריחין. כיון שראה משה אותם, מיד שרתה עליו רוח"ק, והקימו. ולא תאמר משה העמידו, אלא המשכן נעשו בו נסים ועמד מעצמו, שנאמר: הוקם המשכן. ואם תמה את על זה, הרי שלמה, כשבנה בית המקדש ...

There were numerous wise men there, and they came to Moses, but they were unable to erect it. As Solomon said: "Many daughters have performed valiantly, but you have surpassed [alit] them all" (Proverbs 31:29); as Moses was the most excellent [meuleh] of them all. "But you have surpassed them all." Why? Because they crafted the Tabernacle but were unable to put it together. What did they do? Each and every one took [the product of] his labor and they came ... to Moses. They said: 'Here are the boards, here

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

זח"ג רסב, א. שמו"ר פנ"ב, ד. רש"י שה"ש (סוסי"ג). ובפסקד"ר פסקא ויהי ביום כלות משה. ובתנחומא [באבער] פקודי [ח]. ובשמו"ר (ספנ"ב). ובשה"ש (ג [יא, ב]) עה"פ בעטרה שעטרה לו אמו. ועי' ילקוט שה"ש ר' תתקפו [בסופו]. וכוונת אדמו"ר כאן במכוון בלה"ט מוח"ג (רסב, א). [כ].

5

לא זו הקב"ה מחבבה

בסוף שמות רבה מובא אותו משל על פסוק זה: תחילה קרא ה' לישראל "בת", אחר כך "אחות", ולבסוף "אם".

Shemot Rabbah 52:5 שמות רבה נ"ב:ה'

... משל למלך, שהיתה לו בת יחידה, והיה מחבבה ביותר מדאי, והיה קורא אותה בתי. לא זו מחבבה, עד שקראה אחותי, ועד שקראה אמי. כך הקב"ה, בתחילה קרא לישראל בת, שנאמר (תהלים מז): שמעי בת וראי והטי אונך ושכחי עמך ובית אביך, לא זו מחבב עד שקראן אחותי, שנאמר (שיר ה): פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה, לא זו מחבב, עד שקראן אמי, שנאמר (ישעיה נא): הקשיבו אלי עמי ולאמי אלי האזינו כי תורה מאתי תצא ומשפטי לאור עמים ארגיע. עמד רשב"י ונשקו על ...

Another matter, "they brought the Tabernacle" – that is what is written: "Emerge, daughters of Zion, and look at King Solomon, with the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the rejoicing of his heart" (Song of Songs 3:11). When was this verse stated? On the day that the Tabernacle was set up, when there was great celebration in Israel because the Holy One

blessed be He rested amongst them. "Daughters of Zion
... [tziyon] - the children who are
Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

6 עד שקראה אמי

רבי שמעון בר יוחאי שואל מה פירוש "העטרה שעטרה לו אמו", ומספרים
לו משל: מלך אהב את בתו היחידה עד מאוד, ולכן קרא לה תחילה "בתי",
אחר כך "אחותי", ולבסוף "אממי"; כך קרא ה' לישראל בת, אחות ואם.

Shir HaShirim Rabbah 3:11:2 שיר השירים רבה ג':יא"ב

בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרָה לוֹ אִמּוֹ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שָׁאֵל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אֶת
רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, אָמַר לוֹ אֶפְשָׁר שֶׁשְּׁמַעְתָּ מֵאֲבִיךָ מַהוּ בְּעֶטְרָה
שֶׁעֲטָרָה לוֹ אִמּוֹ, אָמַר לוֹ הֵן, אָמַר לוֹ הֵיאָה, אָמַר לוֹ לְמַלְךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ
בֵּת יְחִידָה וְהָיָה מְחַבְּבָהּ יוֹתֵר מִדָּאִי וְהָיָה קוֹרָא אוֹתָהּ בֵּתִי, וְלֹא זָן
מְחַבְּבָהּ עַד שֶׁקָּרָא אוֹתָהּ אַחוֹתִי, וְלֹא זָן מְחַבְּבָהּ עַד שֶׁקָּרָא אוֹתָהּ אִמִּי.
כֹּה הָיָה מְחַבֵּב יוֹתֵר מִדָּאִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וְקִרְאָן בֵּתִי, הֲדָא
הוּא דְכָתִיב (תהלים מה, יא): שְׁמַעִי בַת ...

At the crown with which his mother crowned him," Rabbi
Yohanan said: Rabbi Shimon ben Yoḥai asked Rabbi Elazar
ben Rabbi Yosei, he said to him: 'Have you possibly heard
from your father what is: "At the crown with which his moth-
er crowned him"?' He said to him: 'Yes.' He said to him:
'What?' He said to him: '[It is analogous] to a king who had
an only daughter and he loved her exceedingly much and
would call her: My daughter. He did not stop loving her until
... he called

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

7 מחבבה לכנסת ישראל עד שקראה אמי

רש"י מביא את משל המדרש ואת הראיה לכך שה' קרא לישראל "אממי":
"שמעו אלי עמי, ולאומי אלי האוינו", כאשר המילה כתובה באופן שאפשר
לקרוא אותה "לאממי", כלומר "אממי". גם הוא מפרש את "יום חתונתו" כיום
מתן תורה.

Rashi on Song of Songs 3:11 רש"י על שיר השירים ג':יא

פסוקה 2

8 בשם הקב"ה

הקטע מסביר גם הוא את הכינוי "הקדוש ברוך הוא" באותם מונחים:
"קדוש" הוא האור המקיף את העולמות, ו"ברוך" הוא האור המחיה אותם
מבפנים. הוא מביא גם שני מובנים ל"ברוך": מי שמקבל ברכה, ומקור כל
הברכות.

הערת קה"ת

ראה לעיל תוריע כב, ג ואילך. דרך מצותיך קב, ב. אוה"ת פנחס ע' אר"י.

9 אלף אלפין ורבי רבבן

חזון דניאל על בית הדין של מעלה: "אלף אלפים שירתו אותך, וריבוא
רבבות עמדו לפניך". המאמר מביא זאת ביחס למלאכים הרבים מספור,
שאף על פי כן הם מחולקים ובעלי גבול.

Daniel 7:10 דניאל ז':י

נְהַר דִּי־נִגְדָּא נִגְדָּא מִן־קְדְמוֹהִי אֱלָף אֱלָפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרִבְבָּן
קְדְמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתֵב וְסַפְרִין פְּתִיחוּ:

A fiery stream issued And came forth from before him;
thousand thousands ministered unto him, And ten thousand

times ten thousand stood before him; The judgment was set,
And the books were opened
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 היש מספר לגדודיו

דברי בלדד: "היש מספר לגדודיו?" צבאות השמים הם בלי מספר, ואף על
פי כן, מוסיף המאמר, הם עדיין מורכבים מחלקים נפרדים.

Job 25:3 איוב כ"ה:ג

הֲיֵשׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו וְעַל־מִי לֹא־יָקוּם אוֹרְהוּ:

Is there any number of His armies? And upon whom doth
?not His light arise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כה, ג.

"רני ושמחי בת ציון, כי הנני בא ושכנתי בתוכך". פסוק זה פותח את מאמר
תורה אור (מקץ), שהטקסט מפנה אליו בקשר לביטוי "גלוי וידוע לפניו".

Zechariah 2:14 זכריה ב':יד

רְנֵי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I'
.will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 בד"ה רני ושמחי בפ' מקץ

המאמר "שירו והשתעשעו בת ציון" שואל מדוע ישראל נקראת "בת", מביא
את המדרש שה' לא חדל לחבב את ישראל עד שקרא לה בת, אחר כך אחות
ולבסוף אם, ומסביר שמדובר בשלוש דרגות בעבודת ה'.

הערת קה"ת

תו"א לו, א. באוה"ת שה"ש ע' תתצד: "וכמ"ש במ"א שזהו לשון מארז"ל
גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם ולא אמרו יודע אלא גלוי וידוע
שא"א להתלבש בידעיה זו אלא שממילא גלוי וידוע ע"ש".

13 וע"פ ארדה נא ואראה בפ' וירא

במאמר על "ארדה נא ואראה", האדמו"ר חזקן מרחיב על לשון חז"ל "גלוי
וידוע לפניו": הפילוסופים התקשו להבין כיצד ה' האחד יכול לדעת
ולהשגיח על כל פרט, וניסוחם של חז"ל משיב על כך.

הערת קה"ת

תו"א יד, ד. וראה במ"מ שם.

14 צופה ומביט עד סוף כל הדורות

בראש השנה כל הברואים עוברים לפני ה', ויכולם נסקרים בסקירה אחת;
הגמרא מביאה לכך ראיה מן הפסוק "היוצר יחד לבם, המבין אל כל
מעשיהם", הנדרש כך: הבורא רואה את לבבותיהם יחד.

Rosh Hashanah 18a:14 ראש השנה י"ח א":יד

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכוֹלֵן נִסְקָרִין בְּסִקְרָהּ אַחַת. אָמַר
רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אִף אֲנִי נִמֵּי תְּנִינָא: "הַיּוֹצֵר יַחַד לְבָם הַמִּבִּין אֶל כָּל
מַעֲשֵׂיהֶם". מַאי קְאָמַר? אֵילִימָא הָכִי קְאָמַר: דְּבִרְנָהוּ לְכוּלֵי עֲלָמָא
וּמִיִּיחָד לְבִינָהוּ כְּהִדְדִּי — וְהָא קָא תְּנִינָא דְלָאוּ הָכִי הוּא! אֶלָּא, הָכִי
קְאָמַר: הַיּוֹצֵר רוּאָה יַחַד לְבָם וּמִבִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"פ ברכת זכרונות בתפלת ר"ה. וראה ר"ה יח, א.

15 היוצר יחד לבם

"היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם". כפי שהגמרא דורשת את הפסוק, ה' רואה בבת אחת את כל הלבבות יחד – וזו ההוכחה שהשגחתו היא בסקירה אחת.

Psalms 33:15 תהילים ל"ג:ט"ו

הַיּוֹצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל־כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם:

He that fashioneth the hearts of them all, That considereth all their doings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, טו.

16 אות הוא בצבא דיילי

שם אומרים השרפים "קדוש קדוש קדוש הוי" צבאות", ו"צבאות" מוסבר כ"אות הוא בצבאות שלו": כל הצבאות הרבים מספור מתהווים ומקבלים חיות מאות אחת, הה"א של "ברא אותם בה"א".

הערת קה"ת

ע"ל האוינו ג, רפ"ב [עד, ד]. וש"נ. [כ].

17 אין קדוש כהוי

תפילתה של חנה: "אין קדוש כהוי, כי אין בלתך". המאמר קורא זאת כאמירה שקדושתו של ה' ייחודית: מובדלת, ובכל זאת מקור כל המציאות.

I Samuel 2:2 שמואל א ב:ב

אִין־קְדוֹשׁ כְּהִי כִי אִין בְּלַתְךָ וְאִין צוֹר כְּאַלְקִינוּ:

There is none holy as the L-RD, For there is none beside Thee; Neither is there any rock like our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א ב, ב. קטע מכאן מובא בסה"מ תרל"ה ע' פה. ובסה"מ תרנ"ד ע' קנא.

18 ופי' בזהר פ' תזריע

שם מסביר הצמח צדק את הקטע בזהר על "אין קדוש כהוי", שהמאמר מצטט.

הערת קה"ת

בביאורו להצ"צ ע' תרנד מבאר המאמר. וראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע' כג. ד"ה הקבצו תרס"ו ע' תב. סה"מ תשי" ע' 135.

פסקה 3

19 מבחינת המקיף

בסוף פרק כ"ג: ה' אינו מלוכש בתוך העולמות, אלא מקיף אותם בבחינת סובב כל עלמין, "בדרך מקיף להחיותם, חיותם העצמית", ואילו רק הארה מצומצמת, כפי יכולתם לקבל, מלוכשת בתוכם.

Tanya, Likkutei Amarim 23:11 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ג:י"א

... "כּוֹלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי, וְאִם כּוֹן, הַחֻכְמָה - שֶׁהִיא הַתּוֹרָה - לְמַעַלָּה מִכּוֹלֵם, וְהִיא הִיא רְצוֹנוֹ יְתִבְרַךְ הַנִּקְרָא "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", שֶׁהִיא בְּחִינַת מֶה שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לְהַתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ עֲלָמִין, רַק מְחִיָּה וּמֵאִיר לְמַעַלָּה בְּבְחִינַת מְקִיף, וְהִיא הִיא הַמִּתְלַבֵּשׁת בְּנֶפֶשׁ וּלְבוּשִׁיהָ בְּבְחִינַת גִּילּוֹי מִמֶּשׁ - כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, וְ"אֶפְרַע־עֲלֶיֶךָ דָּאִיהוּ לָא חַזִּי כוּ" [ומשום הַכִּי יָכוֹל לְסַבּוֹל, מִשּׁוֹם דָּלָא חַזִּי, מֶה שֶׁאֵין כּוֹן בְּעֲלִיּוֹנִים].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

20 מבחינת המקיף

בסוף פרק מ"ח: דעתו של ה', בהיותה אין־סופית, אינה מתוארת כמלוכשת בעולם המוגבל, אלא כמקיפה אותו, אף שהיא כוללת את כולו ועל ידה הוא מתהווה יש מאין.

Tanya, Likkutei Amarim 48:4-5 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ח:ד-ה'

וְכִכָּה מִמֶּשׁ הִיא בְּחִינַת הַהֲאָרָה מוֹעֲטֶת זֶה, הַמִּתְלַבֵּשׁת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחְיֹתָם, לְגַבֵּי עָרָה אֹרֶךְ הַגָּנוֹז וְנִעְלָם, שֶׁהוּא בְּבְחִינַת "אִין־סוֹף", וְאֵינּוּ מִתְלַבֵּשׁ וּמִשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת בְּבְחִינַת גִּילּוֹי לְהַחְיֹתָם, אֲלָא מְקִיף עֲלֵיהֶם מְלַמְעָלָה, וְנִקְרָא - "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין". וְאִין הַפִּירוּשׁ סוֹבֵב וּמְקִיף מְלַמְעָלָה בְּבְחִינַת מְקוֹם חֵס וְשְׁלוֹם, כִּי לֹא שִׁיחַ קָלָל בְּחִינַת מְקוֹם בְּרוּחָנִיּוֹת. אֲלָא רוּצָה לֹמֵר, סוֹבֵב וּמְקִיף מְלַמְעָלָה לְעִנְיֵן בְּחִינַת גִּילּוֹי הַשְּׁפָעָה, כִּי ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

21 ובע"ח שהמקיף מצחצח הכלי מבחוץ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע' ש"ב (ענף ג) או"מ מאיר חצי עובי הכותל מצד החיצון. וע"ע בשי הכללים (פ"א). ושם ה' אוה"מ מחוץ לכלי. וע"ע ש' עקודים (פ"ב). [כ].

22 שהמקיף מצחצח הכלי מבחוץ

האריז"ל מסביר שהאור הפנימי מאיר דרך המחצית הפנימית של דופן הכלי, והאור המקיף דרך המחצית החיצונית; באמצעות שני אורות אלה מודרך דופן הכלי מבפנים ומבחוץ.

Sefer Etz Chaim 2:3 עץ חיים ב:ג

23 ייביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט, ובו "לבוש המלכות" הוא הלבוש המקיף של אור אין סוף עצמו.

Esther 6:8 אסתר ו:ח

יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבִשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 בדיה יביאו לבוש מלכות

מאמר זה מסביר ש"לבוש מלכות" הוא לבושו של אור אין סוף עצמו, המקיף את כל המדרגות בשווה; ממנו מתהווה העולם הגשמי של עשיה, ולכן המצוות מתלבשות בדברים גשמיים.

הערת קה"ת

תו"א צא, ג. בביאור שם. ובהוספות תו"א פ' ויקהל רפ"ב. [כ].

25 אין קדוש כהוי

"אין קדוש כהוי" כי אין בלתך: זהו סיום הטעון, שרק קדושתו של ה' נבדלת מכל דבר ובה בעת מעניקה לו מציאות.

I Samuel 2:2 שמואל א ב:ב

אִין־קְדוֹשׁ כְּהִי כִי אִין בְּלַתְךָ וְאִין צוֹר כְּאַלְקִינוּ:

There is none holy as the L-RD, For there is none beside Thee; Neither is there any rock like our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 ולית מאן דתפיס ביה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
זח"ג (רכה, א). [כ].

27 לית מאן דתפיס ביה

תיאורו של ה' בווהר: הוא אוהו בכל העולמות, ואין מי שאוהו בו.
Zohar, Pinchas 40:222-230 ספר הוהר, פנחס מ' רכ"ב-ר"ל

פסקה 4

28 שאו ידיכם קדש

"הרימו ידיכם בקודש וברכו את הוי"ו". המאמר מפרש את "קודש" כקודש העליון שאליו מרימים את הידיים, ואת "ברכו" כהמשכת ברכתו למטה.
Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב
שאוידיכם קדש וברכו אתיה
Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים קלד, ב. מובא לעיל פ' אמור לב, ג. אוה"ת בשלח ע' תקסא.

29 וצריכים להמשיך מחדש המשכת קדושתו ית'

הקטע מסביר כיצד ייתכן שהחיות תסתלק: לסובב עדיין יש שייכות לעולמות, ולכן החטא עלול לגרום לסילוקו, חס ושלום; אולם, בשונה מנשמה שעוזבת לגמרי גוף שנפגע, החיות האלוקית ממשיכה להחיות את האדם גם כשהוא חוטא, אלא שהיא בהעלם.

הערת קה"ת

בסה"מ תרנ"ד ע' קנא מבאר זה: "דמ"מ ה"ה בחי' סוכ"ע שיש לו שייכות לעלמין ובערך כ"י כמ"ש במ"א לכן יכול להיות שיסתלק ח"ו ע"י חטא ועון, ואין זה כמו הנשמה שמתפעלת ממיקרי הגוף, י"ל דבנשמה הרי ע"י הקלקול בגוף נסתלק החיות לגמרי ח"ו, משא"כ בהחיות האלקי הרי כשאדם עובר עבירה ר"ל הרי בשעת מעשה החיות האלקי מחי אותו ג"כ אלא שהוא בהעלם" ע"ש עוד בזה.

30 והמשכה זו היא מבחינת קדש העליון

שם מוסבר ש"קודש" הוא "תיבה בפני עצמה" — עצם קדושתו של אור אין סוף, שלמעלה הן מממלא כל עלמין והן מסובב כל עלמין. "קדוש" בוי"ו הוא המשכה ממנו, ושלושת ה"קדוש" הם הארות זו אחר זו, שכל אחת נמשכת מזו שלפניה. הקטע מפנה בחזרה למאמר הזה, על "שאו ידיכם קודש".

הערת קה"ת

מובא לעיל פ' נשא כח, ד.

31 אינו בגדר עלמין כלל

בהערה שם מובאים מקורות לביטוי "אינו שייך כלל לגדר העולמות":
הוהר (3:93a) ולקוטי תורה, ויקרא 33b.

הערת קה"ת

בסה"מ תרנ"ד ע' קנב מעיר כ"ק אדמו"ר: "זח"ג צג, א ונתבאר בלקו"ת ויקרא לג, ב ובכ"מ".

32 אינו בגדר עלמין כלל

רעיא מהימנא (אמור), המובא בהערת קה"ת בעניין הקודש שלמעלה מן העולמות; כפי שמצטט אותו לקוטי תורה, כאשר ישראל מקדשים את ה', "אותו קודש מאיר", ואז הוא נקרא "קדוש" למעלה.
Zohar, Emor 21:86-93 ספר הוהר, אמור כ"א:פ"ו-צ"ג

33 אם צדקת מה תתן לו

דברי אליהוא: "אם צדקת מה תתן לו, או מה מידך יקח". המאמר מחיל אותם על הקודש העליון, ששום מעשה אינו יכול להוסיף בו.
Job 35:7 איוב ל"ה:ז

אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveveth He of thy hand
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
איוב לה, ז.

34 ורבו פשעיך מה תעשה לו

הפסוק שלפניו: "אם חטאת מה תפעל בו, ורבו פשעיך מה תעשה לו". המאמר מחבר בין שני הפסוקים: גם החטאים אינם מגיעים אל הקודש העליון.

Job 35:6 איוב ל"ה:ו

אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו:

If thou hast sinned, what doest thou against Him? And if thy transgressions be multiplied, what doest thou unto Him
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

35 שמע ישראל

"שמע ישראל, הוי אלקינו, הוי אחד": הפסוק הראשון של קריאת שמע, שהמאמר מזהה עם היחוד העליון.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע ישראל Havayah אלקינו Havayah אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 בי פסוקים . שמע ישראל וברוך שכלמיו

ההערה שם מבארת מדוע "ברוך שם...", אף שאינו כתוב בתורה, נקרא "פסוק": משום שהוא מצטרף ל"שמע ישראל", ומשום שלעיתים חז"ל פותחים נוסח תפילה עתיק במילים "כמו שכתוב" (Zohar 1:34a; Tosafos on Berachos 20b Tikkunei), או מכנים אותו "פסוק" (Zohar, tikkun 57).

Zohar I, 34a זח"א לד, א

Berakhot 20b:12-13 ברכות כ"ב:י"ב-י"ג

תא שמע: בְּאֵמַת אֱמָרוּ בְּן מִכְרָה לְאֵבִי וְעַד מִכְרָה לְרַבּוֹ וְאִשָּׁה מִכְרָת לְכַעֲלָה, אֲכַל אֱמָרוּ חֲכָמִים: תָּבֵא מֵאֲרֶה לְאֶדָם שְׂאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי מִכְרָכִין לוֹ. אִי אֱמָרְתָּ בְּשִׁלְמָא דְאִוְרֵייתָא, אֲתִי דְאִוְרֵייתָא וּמִפִּיק דְאִוְרֵייתָא. אֲלָא אִי אֱמָרְתָּ דְרַבְּנִי, אֲתִי דְרַבְּנִי וּמִפִּיק דְאִוְרֵייתָא!?

Come and hear : It has indeed been stated : A son [who is a minor] may say Grace for his father, a slave for his master, and a woman for her husband ; but the Sages declare : May a curse alight upon the man for whom his wife or his son says

42 בע"כ אתה חי

"בעל כורחך נוצרת, בעל כורחך נולדת, בעל כורחך אתה חי..." המאמר מפרש את "בעל כורחך אתה חי" כייחודא תתאה: הקיום הגשמי הוא נתון, ויש להביא גם אותו עצמו לידי ביטול להי.

Pirkei Avot 4:22 משנה אבות ד':כ"ב

הוא הנה אומר, הילודים למוות, והמתים להחיות, והחיים לדון. לידע להודיע ולהודע שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה, ולא שכיחה, ולא משוא פנים, ולא מקח שחד, שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון, ואל יבטיחה יצרן שהשואל בית מנוס לה, שעל כרחק אתה נוצר, ועל כרחק אתה נולד, ועל כרחק אתה חי, ועל כרחק אתה מת, ועל כרחק אתה עתיד לתן ...

He used to say: the ones who were born are to die, and the ones who have died are to be brought to life, and the ones brought to life are to be judged; So that one may know, make known and have the knowledge that He is G-d, He is the designer, He is the creator, He is the discerner, He is the judge, He the witness, He the complainant, and that He will summon to judgment. Blessed be He, before Whom there is no ... iniquity, nor forgetting, nor

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

43 עוצם עיניו מראות ברע

ישעיהו מתאר את מי שישכון במרומים: "...עוצם עיניו מראות ברע". המאמר רואה בכך חלק מייחודא תתאה.

Isaiah 33:15 ישעיהו ל"ג:ט"ו

הלך צדקות ודבר מישרים מאס בכצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אטם אָנוּ מְשַׁמֵּעַ דְּמִים וְעֵצָם עֵינָיו מִרְאוֹת כְּרָע:

He that walketh righteously, and speaketh uprightly; He that despiseth the gain of oppressions, That shaketh his hands from holding of bribes, That stoppeth his ears from hearing of blood, And shutteth his eyes from looking upon evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 ולא תתורו אחרי לבבכם

מפרשת ציצית: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". שמירת המחשבות היא יישומו המעשי של ייחודא תתאה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּנְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּוּ אַחֲרָיָה לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 בדיה שיר השירים

המאמר הפותח את החלק הזה מכנה את הקדוש ברוך הוא חתן ואת כנסת ישראל כלה; "יום חתונתו" הוא מתן תורה. הוא מפרש את המילה "כלה" ככמיהת הנשמה, כלשון "כלה שארי ולבבי".

הערת קה"ת

ראה לעיל א, א.

Grace ! This is quite right if thou sayest that it is from the Torah; then one who is enjoined by the Torah [to keep the observance] comes and exempts one [whose observance is ... likewise commanded]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Tikkunei Zohar, Tikkun 57 • 91b:2 תקוני תיקון נו

... ולזמניו אתקרי פתחיון סגרוין (אטימוין) (נ"א אטמוין), אטמוין בזמנא דאיהו אוטם חובין דישראל, סגרוין בזמנא דסגר תרעין דצלותא, פתחיון בזמנא דפתח תרעא דצלותא, (פסקוין) (נ"א פיסקוין) בזמנא דפוסק הלכות דמתניתין במתיבתא תתאה, והכי כל שמקו כפום שליחותיה, והכי כל מלאך אשתני שמיה כפום שליחותיה, הךא הוא דכתיב (שופטים יג יח) למה זה תשא ללשמי והוא פלאי, וכפום ניסא דעבדין הכי איהו שמקיהו.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

אף דברוך שם כוי אינו בתנ"ך, בכל זה קוראו ג"כ פסוק, אגב דשמע ישראל. וי"ל עוד שהוא מפני שמצינו בכמה מקומות בחז"ל על נוסח תפלה עתיקה הביטוי "דכתיב" (זח"א לד, א. ובכ"מ. תוד"ה נשים ברכות כ, ב). או גם "קרא" (ת"ו תי' נו ע"פ שטחיות הלשון שם) — לכן שייך לקרותו "פסוק". — סה"מ תש"ט ע' 150 בהערה.

37 ב' פסוקים הראשונים . . שהם צריכים כוונת הלב

המקור ההלכתי שמצינת ההערה לכלל שלפיו שני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע מחייבים כוונת הלב.

הערת קה"ת

שו"ע אדה"ז ס"ס סה.

38 והם יחודא עילאה ויחודא תתאה

ההערה מפנה שם לביאור מפורט של יחודא עילאה ויחודא תתאה.

הערת קה"ת

בארוכה בתר"א קטו, ב. ואילך.

39 למסור נפשו באחד

הוא מבאר את לשון הארז"ל "מסירות נפש באחד" כהתבטלות עצם הנפש האלקית, שלמעלה מן השכל, לעומת "בכל נפשך", שבה גם הנפש הבהמית מסכימה באמצעות התבוננות. לאחר מכן, בלימוד התורה, מתייחדת הנפש עם אור אין סוף המלוכב בחכמה עילאה.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי ויקרא ה, א.

40 "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים, אין עוד מלבדו". המאמר מביא פסוק זה בהקשר להתבוננות העומדת בלב היחוד העליון: רק ה' קיים באמת.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

41 בע"כ אתה חי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ספ"ד דאבות. [כ].

46 וימינו תחבקני

”שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני”. החיבוק של יד ימין מסמל את יחודא עילאה.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

47 כלה שארי ולבבי

”כלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי אלקים לעולם”. המאמר מביא פסוק זה לביטוי כיסופיה של הנשמה להיבלע בה' ביחודא עילאה.

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלקים לעולם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 דרועא שמאלא בחיי גבורות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

49 דרועא שמאלא

בתפילתו של אליהו (פתח אליהו) מתוארות הספירות כאיברי הגוף: "חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא". כאן חזרוע השמאלית היא ייחודא תתאה, צד הגבורה והאיפוק.

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני זוהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

50 יותר מטבעו ורגילותו

בתניא, פרק ט"ו, מוסבר שאדם נקרא עובד ה' כאשר הוא פועל מעבר לטבעו ולהרגלו, כפי שאומרת הגמרא על מי ששונה את פרקו מאה פעמים ואחת.

Tanya, Likkutei Amarim 15:10 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ט"ו:י'

... על גביהו ב'יתר שאת ו'יתר עז, ל'היות נקרא "עובד אלקים"; מפני שקדי לשנות טבע הרגילות, צריך לעורר את האהבה לה' על ידי שמתבונן בגדולת ה' במוחו, לשלוט על הטבע שפחלל השמאלי המלא דם הנפש בהקמית שמקליפה, שממנה הוא הטבע, וזו היא עבודה תמה לפינוגי.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

51 וברכו את ה'

..."וברכו את הווי": חלקו השני של הפסוק, המתפרש כברכה הנמשכת

מלמעלה לאחר הרמת הידיים.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב'

שאו ידכם קדש וכרכו את ה'

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 אם ישים אליו לבו

”אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף”. המאמר מפרש את הפסוק כתיאור של אדם שמכוון את לבו לה', ואז ה' אוסף אליו את רוחו ואת נשמתו שלו — את אור אין סוף.

Job 34:14 איוב ל"ד:י"ד

אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לד, יד.

53 וזהו לא זו

קטע מנקודה זו במאמר מובא שם.

הערת קה"ת

קטע מכאן בסה"מ תרל"ח ע' רב.

54 אורייתא מחכי נפקת

הערת קה"ת מפנה לZohar II, 121a למילים האלה.

Zohar II, 121a זח"ב קכ"א, א

הערת קה"ת

זח"ב קכ"א, א. וראה שם פה, א.

55 ועיין בזהר ויקרא (ד"ג ע"א)

שם מובא קטע זה מן הזוהר בין המקורות העוסקים בעליית כנסת ישראל ובירידתה במשך הלילה והיום, ולאחריו מוסבר שהקדוש ברוך הוא הוא זעיר אנפין — המדות שדרכן מתנהלים העולמות.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן לב, ד. ולעיל פ' תוריע כד, ד.

56 ועל דמות הכסא דמות

המילים כאן מצטטות את Ezekiel 1:26. הקטע מופיע למטה.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כ"ו

וממעל לרקיע אשר עלי ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, כו.

57 רמ"ח תיבין שבק"ש ממשיכים בחי' רמ"ח אברי' עילאין

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה פע"ח שער הק"ש פכ"ה.

58 הזוהר על ויקרא, שהטקסט מצטט; כפי שמובא בלקוטי תורה, תוריע,

ברכתו זו של הקדוש ברוך הוא באה בעקבות לימוד התורה.

Zohar, Vayikra 27:200-29:209 ספר הזהר, ויקרא כ"ז:ר"ט-כ"ט:ר"ט

פסקה 7

59 והיו הדברים האלה

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך". המאמר מפרש את "אנכי" כעצמותו של ה', ואת "מצווך" כהתקשרות.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו.

60 אורייתא מחכמה נפקת

דברי הוהר ש"התורה יוצאת מחכמה", כפי שהובאו בהערת קה"ת.

Zohar, Mishpatim 20:500-502 ספר הזהר, משפטים כ"ת:ק-תק"ב

For the Torah itself emanates from Wisdom, from the realm called "holiness", and Wisdom itself emanates from the region called "holy (lit. holiness) of holies". Said R. Isaac: 'The Jubilee is also designated "holiness", as it is written: "For it is the jubilee; it shall be holiness (kodesh) unto you" (Lev. 14, 12). The Israelites who are destined to be "men of holiness" have a share in both (the Torah and the Jubilee).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

61 אורייתא מחכמה נפקת

מקום נוסף שמביאה הערת קה"ת לדברי "התורה יוצאת מחכמה".

Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר הזהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט

According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R. Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of "understanding" and "forsake not the Torah of thy mother

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

62 רמ"ה תיבין שבק"ש

הכוונות של הארז"ל ביחס לרמ"ה התיבות של קריאת שמע: באמצעותן נבנה ז"א ונשלמים בו רמ"ה איברים, החל מארבעים ושתיים התיבות שבפסקה הראשונה, המתאימות לראשו.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema 25:1 פרי עץ

חיים, שער הקריאת שמע כ"ה:א

בענין סדר רמ"ה תבין שבק"ש. כבר בארנו כי אחר שיוּרד השפע לגי מוחי ז"א, אח"כ יורד להג"ת ונהי"י דז"א. ועתה איך נגדל ז"א, ונעשין לו רמ"ה איברים שלימים. כי פ' שמע יש בו מ"ב תיבין כנגד רישא דז"א, וגם הוא סוד עטרא דחסדים, והם ברישא דנוקבא, כי מהם נעשו חו"ב דנוק'. וזהו ואהבת, בסוד אהבת חסד, וסי"ב, וזהו ודברת ב"ם, אותיות מ"ב, והם כנגד מ"ב אתון דאבגית"ן. והנה אמרו בתיקונים, רישא דאילנא דאינון מ"ב תיבין דאבגית"ן, והנה שם מ"ב זהו גבורה, ואיך אמר שואהבת הוא חסד כנגד שם מ"ב ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

63 ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

חזון המרכבה של יחזקאל: "ועל לדמות הכיסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". האדם העליון הוא עשר הספירות כדמות אחת.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁם כְּמִרְאָה אֶבֶן-סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

64 כי אין לו דמות הגוף

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט יגדל.

65 ולהבין משל ומליצה

"להבין משל ומליצה, דברי חכמים וחיידותם". המאמר שואל את הביטוי כדי לתאר את מה שהוא עומד לעשות: להבין מעט מן המשל שבתורה על האדם העליון.

Proverbs 1:6 משלי א:ו

לְהָבִין מִשָּׁל וּמִלִּיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם:

To understand a proverb, and a figure; The words of the wise, and their dark sayings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

66 מעלה אני עליכם כאילו עשאוני

הוהר על "ועשיתם אותם" (בחוקותי), כפי שמובא בהערת קה"ת: מי שמקיים את המצוות נחשב, כביכול, כאילו עשה אותן.

Zohar III, 113a זח"ג קיג, א

Vayikra Rabbah 35:7 ויקרא רבה ל"ה:ז

הערת קה"ת

זח"ג קיג, א. וראה ויק"ר לה, ז. ע' זח"ג (קיג, א), וכדה"ק ל"מ. [כ]. באוה"ת שה"ש כרך ג תתצה מוסיף כאן: "שישראל הם הממשיכים המשכת חיות אלקות הנק' סובב וממלא שהוא בחי קומת אדם וכמשי"ת בע"ה, והיינו ע"י רמ"ה תיבין דק"ש שע"י ממשיכים בחי רמ"ה איברים דמלכא".

67 ויקרא שמו ישראל

ה' מעניק ליעקב שם חדש: "ויקרא את שמו ישראל". הערת קה"ת מציינת שבפסוק כתוב "את שמו", מילים שהטקסט כאן משמיט. המאמר דורש את "ישראל" כ"לי ראש" — ראש בשבילי.

Genesis 35:10 בראשית ל"ה:י

וַיֹּאמְרֵלּוֹ אֱלֹקִים שְׁמְךָ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמְךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:

And G-d said unto him: 'Thy name is Jacob: thy name shall not be called any more Jacob, but Israel shall be thy name'; and He called his name Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לה, י, ושם אי "את" שמו. [כ]. וכ"ה במאמרי אדה"א נ"ך ע' רנו. אבל באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתצא "את שמו".

68 ישראל לי ראש

שם מובא בשם הזהר הפירוש של ישראל כ"לי ראש".

הערת קה"ת

דרך מצותיך טו, ב בשם הזהר. וראה שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט ועוד. [וראה לעיל] שלח (מח, ב). וש"נ. [כ].

69 חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

70 חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו

תפילת אליהו ("פתח אליהו") מתארת את הספירות כגוף: חכמה היא המוח, "המחשבה שבתוכי"; חסד — הזרוע הימנית, גבורה — הזרוע השמאלית, תפארת — הגוף, נצח והוד — שתי הרגליים, יסוד — "סיום הגוף, אות הברית הקדושה", ומלכות — הפה. המאמר עוקב אחר הרשימה הזאת איבר אחר איבר.

Tikkunei Zohar 17a:17-19 תקוני הזהר י"ז א:י"ז-י"ט

מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה *אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי (נ"א קרקפתא דלא מנח תפלי). *מלגו איהו יוד קא ואו קא דאיהו ארח אצילות. איהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי (נ"א ונאפוי). כמא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

71 לא ידע אנוש ערכה

איוב על החכמה: "לא ידע אנוש ערכה, ולא תימצא בארץ החיים". המאמר מיישם זאת על החכמה העליונה המתלבשת בתורה.

Job 28:13 איוב כ"ח:י"ג

לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים:

Man knoweth not the price thereof; Neither is it found in the land of the living

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יג.

72 בסיפורי מעשיות

הזהר בפרשת בהעלותך, שהטקסט מצטט: הפשט שבסיפורי התורה הוא רק "לבוש התורה", ומי שסבור שהתורה באה רק לספר סיפורים — טועה.

Zohar, Beha'alotcha 12:56-13:65 ספר הזהר, בהעלותך י"ב:נ"ו-י"ג:ס"ה

73 בזהר בהעלותך קמ"ט

שם מביא אדמו"ר הזקן את אותם מקורות מהזהר: הפשט של סיפורי התורה נקרא "לבוש התורה"; ולפי הפרס, הלומד סיפורים אלה צריך לכוון שהם דברי אלקים, שתוכנם הפנימי נסתר ממנו.

הערת קה"ת

ראה לעיל ג, ג.

74 ואפילו ע"פ קבלה

בנוסח המאמר שם כתוב: "על פי הסוד, הנקרא חכמת הקבלה, כמו בספר הזהר ובכתבי האריז"ל"; כך מתברר ש"קבלה" כאן פירושה החכמה הנסתרת.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"א נ"ך ע' רנו: עפ"י סוד שנק' חכמת הקבלה כמו ע"י ספר הזהר ובכתבי האריז"ל.

75 שאו ידיכם קודש

"שאו ידיכם קודש": שתי הידיים — היחוד העליון והיחוד התחתון — נוכרות כאן כשלב הראשון בהמשכת אור אין סוף לתוך חכמה.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב

שְׁאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרְכוּ אֶת־יְיָ

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 והיו הדברים האלה

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך...": התורה, הבאה לאחר הפסוקים הראשונים של קריאת שמע, ושדרכה מתגלה אור אין סוף בחכמה.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו.

77 בטל רצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ב, ד.

78 בטל רצונך

המשנה: "בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". המאמר רואה בכך כוח שיש לכל יהודי.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד

הוא ה"ה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חב"ך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can-

... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

79 המו מעי לו

ה' אומר על אפרים: "הבן יקיר לי אפרים? ... על כן המו מעי לו, רחם ארחמנו". המאמר משתמש בפסוק כדי לבטא את תפארת, מידת הרחמים.

85 בדיה אלה מסעי

שם "אמת" היא טובה של ה' שאינו פוסק — "אני הוי' לא שניתני" — הנמשך בלי שינוי ובלי רגש, כפי שמשמע מן המידות. הקטע מפנה גם הוא לאיגרת הקודש "להבין משל ומליצה", כמו במאמר שלנו.

הערת קה"ת
לעיל פ' מסעי צג, ג.

86 חומרות גופו

חילוף נוסח: אחרי "גשמיות גופו" מוסיף הנוסח שם "ונפשו הבהמית".

הערת קה"ת
באוה"ת שה"ש ע' תתצו נוסף: "ונפשו הבהמית".

87 יסוד סיומא דגופא . . מלכות פה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ת"ז בהקדמה.

88 דברי אשר שמתי בפך

"רוחי אשר עליך דברי אשר שמתי בפך לא ימושו מפך". המאמר משתמש בפסוק כדי לתאר את מלכות, הפה, הנמשכת למטה באמצעות דברי תורה הנאמרים בקול.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

ואני זאת פרייתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך לא ימושו מפך ומפי ירעה ומפי ירעה אמר ה' מעתה ועד עולם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
תדאר פ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

90 וכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו

תנא דבי אליהו: כשתלמיד חכם יושב וקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1-2 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א-ב
... א"כ למה נאמר בכל צרתם לו צר אלא אמר הקב"ה בכל צער וצער שיש לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר א"ת לו צר אלא לי צר שנאמר (ישעיהו מ"ט:ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר לכך נאמר קומי רני בלילה וגו' מאי שפכי כמים לבך נכח פני ה' מכאן אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו שכאן נאמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחנו אלה נוכח אלה וגו' (מלכים א' כ"ב:ט) מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם

...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

91 וזהו ענין המשכת בחיי אדם העליון

מקום נוסף שההערה מפנה אליו בעניין המשכת האדם העליון.

הערת קה"ת
ראה אוה"ת יוהכ"פ ע' איתקלט.

בספריא הפסוק ממוספר כפסוק 20; בהערת קה"ת, בהתאם לדפוסים העבריים, הוא מובא כלא:יט.

Jeremiah 31:20 ירמיהו ל"א:כ

הֲבֹן יִקְרֶה לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שֶׁשָּׂעִים כִּי־מִדִּי דְבַרִּי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל־כֵּן הֵמוּ מְצִי לוֹ רַחֵם אֶרְחַמֶּנּוּ נְאֻם־ה'

Is Ephraim a darling son unto Me? Is he a child that is dandled? For as often as I speak of him, I do earnestly remember him still; Therefore My heart yearneth for him, I will surely have compassion upon him, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ירמ'י לא, יט.

80 עיי פסוד... . להתלבש במדת רחמנות

בנוסח המאמר שם נוסף כאן: "כמו שנתבאר במקום אחר בענין הלל".

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתצו מוסיף "וכמ"ש במ"א בענין הלל". וראה בתוי"א ל, א. דרך מצותיך קיח, א ואילך.

81 ובחי נצח והוד

האיגרת הפותחת "להבין משל ומליצה", שאלה המאמר עצמו מפנה, מבארת את הספירות באמצעות כוחות נפש האדם; שם נצח והוד הם כוח העצה המסדר כיצד השפע יימסר בהדרגה, כדי שהמקבל יוכל לקלוט אותו.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי טו ובליקוט פ"י ומ"מ לשם.

82 חסד דרועא ימינא . . נצח והוד תרין שוקין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

83 תועבת ה' אשר שנא

"כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם". המאמר משתמש בביטוי כדי לתאר את מה שהוד גובר עליו.

Deuteronomy 12:31 דברים י"ב:ל"א

לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:

Thou shalt not do so unto the L-RD thy G-d; for every abomination to the L-RD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 נצח ישראל לא ישקר

שמואל אומר לשאול: "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם". המאמר מפרש את נצח כספירה של ניצחון, שאינו חולף.

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו:כ"ט

וְגַם נִצָּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֹר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is 'not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א טו, כט.

92 בד"ה תקעו בחדש שופר

המאמר שם פותח בכיכור ראש השנה כ"ראש ומוחין" של השנה, שבו מתגלה החיות הכללית של השנה כולה, כשם שכראש נמצאת החיות המתפשטת לכל איבר.

הערת קה"ת

לעיל ר"ה נג, ד ואילך.

93

הקטע האחר בזהר בפרשת בהעלותך שהטקסט מצוטט, שבו, כפי שמציין לקוטי תורה (שיר השירים ג, ג), הוזהר מרחיב בנושא זה.

Zohar, Beha'alotcha 3:13-4:20 ספר הזהר, בהעלותך ג' י"ג-ד:כ"י

R. Eleazar then quoted the verse: "And the ark rested in the seventh month, on the seventeenth day of the month, on the mountains of Ararat" etc. (Gen. 8, 4). 'How precious', he said, 'are the words of the Torah, seeing that each particular word contains sublime mystical teachings, the Torah itself being designated the sublime general rule. Now, one of the thirteen exegetical principles by which the Law is expounded reads: "If anything is included in a general proposition ... and is then made the subject of a special statement

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 10

94 בעטרה שעטרה לו אמו

"בעטרה שעטרה לו אמו": כאן מתחיל המאמר להסביר את העטרה עצמה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג' י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 שכ"ב ספ"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס שקלאו תק"ס. לפנינו שכ"ג (ספ"ב). [כ].

96 שהכתר אינו מכלל גופו

האריז"ל: העטרה של ז"א אינה חלק מגופו אלא מקיפה אותו; וכך גם אצל האדם למטה, שעטרתו היא אור רוחני המקיף אותו ואינו נראה, והגולגולת היא התפשטות החיצונית. הטקסט מצוטט זאת כשער 22, לפי דפוס שקלאב 5560.

Sefer Etz Chaim 23:2 עץ חיים כ"ג:ב'

... בו כתר עם המוחין בתוכו למעלה מן המוחין שלו. אך זה יובן במ"ש כי הנה כמו שהכתר אינו מכלל גופו דז"א רק בחי מקפת עליו וזולתו כך הוא באדם התחתון שהכתר שלו הוא אור רוחני מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל אמנם החיצוניות שלו המתפשט למטה הוא הנגלה והוא הגולגולת המקיף את המוחין של אדם עצמו:

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

97 בד"ה נר הנוכה

שם מוסבר שהמוזהו שכימין היא עלייה מלמטה, הקושרת את הבית ואת כל

אשר בו לאהבת ה'; ואילו נר הנוכה שבשמאל הוא המשכת אור התורה.

הערת קה"ת

תו"א מב, ב.

98 בשעה שהקדימו ישראל

הערת קה"ת מפנה לה Shabbat 86a למילים האלה.

Shabbat 86a שבת פ"ו א

הערת קה"ת

שבת פו, א.

99 בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע

רבי סימאי לימד: כאשר ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", באו שישים ריבוא מלאכי השרת וקשרו שני כתרים לכל אחד מישראל — אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע".

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א:ז-ח'

דַּרְשׁ רַבִּי סִימַאי: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה" לְ"נִשְׁמַע" בָּאוּ שִׁשִּׁים רִיבּוּא שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרָת. לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׂרוּ לוֹ שְׁנֵי כְּתָרִים, אֶחָד כִּנְגַד "נַעֲשֶׂה" וְאֶחָד כִּנְגַד "נִשְׁמַע". וּכְיוֹן שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאֶה וְעֲשָׂרִים רִיבּוּא מַלְאָכֵי חֶבְלָה וּפִיָּקוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָתָם מִתַּרְבִּי חֹרֵב". אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחֹרֵב טַעֲנוּ, בְּחֹרֵב פָּרְקוּ. בְּחֹרֵב טַעֲנוּ — בְּדַאֲמַרְוּ, בְּחֹרֵב פָּרְקוּ — דְּכְתִיב: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אָמַר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

100 תען לשוני אמרתך

"לשוני תענה אמרתך, כי כל מצוותיך צדק". המאמר מפרש זאת כך שהלשון חוזרת על דברו של ה' עצמו.

Psalms 119:172 תהילים קי"ט:קע"ב

תַּעַן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּהּ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק:

Let my tongue sing of Thy word; For all Thy commandments are righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קיט, קעב.

101 השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו

התלמוד לומד מן המילה "שמע" (שמע) שיש לקרוא כך שאוזניו ישמעו את מה שפיו מוציא. המאמר מפרש זאת כשמיעת דברו של ה' בתוך הדיבור של האדם עצמו.

Berakhot 13a:28-30 ברכות י"ג א:כ"ח-ל'

וְלִרְבִּי נָמִי, הָא בְּתִיב "שְׁמַע"! הָהוּא מְבַעֵי לְקָה: הַשְׁמַע לְאַזְנִיָּה מַה שְּׂאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיָּה. וְרַבְּנָנ? סְבָרִי לָהּ כִּמְאֵן דְּאָמַר לֹא הַשְׁמִיעַ לְאַזְנֵי — יֵצֵא. וְלִרְבָּנָנ נָמִי הָא בְּתִיב "וְהִיוּ"? הָהוּא מְבַעֵי לְהוּ שְׁלֹא יִקְרָא לְמַפְרָע.

But for Rabbi also it is written "Hear, O Israel" ! He requires it to establish the rule. Cause thine ear to hear what thou utterest with thy lips. And the Sages ? They agree with him who says that if one does not read [the Shema'] audibly, he has still fulfilled his obligation. But for the Sages also it is written "And these words shall be" ! They require it to establish the rule that one must not read [the sentences of the Shema'] out of order

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יג, א.

102 רוח אייתי רוח

שם מוסבר שהמצוות הן המשכות של אור אין סוף המלוכב בהן, כפי שטלית ממשיכה אותו; אך ההמשכה נעשית באמצעות "ואהבת", שכן "רוח אייתי רוח" ו"אם ישים אליו לבו".

הערת קה"ת

ע"ל ואתחנן (יב, ג). וש"נ. [כ].

פסוק 11

103 כל האומר אין לי אלא תורה

רבי יוסי אומר: מי שאומר שאין לו אלא תורה, אין לו אפילו תורה, שכן מי שעוסק בעשייה עוסק בלימוד. המאמר מפרש זאת כך: בלי ביטול הרצון שלו, התורה עצמה אינה נמשכת אליו.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

עֲרַבִּי שְׁלִצִּיּוֹן — דְּעֲבָדִי שְׁלוֹף דּוֹץ. תּוֹקֵעַ עֲצָמוֹ לְדָבָר הַלֵּכָה — דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַאוֹמֵר אֵין לוֹ תוֹרָה — אֵין לוֹ תוֹרָה. פְּשִׁטָּא! אֵלָּא: כָּל הַאוֹמֵר אֵין לוֹ אֵלָּא תוֹרָה — אֵין לוֹ אֵלָּא תוֹרָה. הָא נִמֵּי פְּשִׁטָּא! אֵלָּא דְּאִפְּלוֹ תוֹרָה אֵין לוֹ. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב פִּפְּא, אָמַר קְרָא: "וְלִמְדַתְּם וְעִשְׂתֶּם" — כָּל שֶׁשָּׁנּוּ בַּעֲשִׂיָּה שָׁנּוּ בְּלִמְדָּה, כָּל שֶׁאֵינוֹ בַּעֲשִׂיָּה אֵינוֹ בְּלִמְדָּה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

104 בדיה כי עמך מקור חיים

שם מוסבר ש"מקור חיים", שממנו נמשך אור אלקי לכל העולמות, בטל בעצמו לפני הקדוש ברוך הוא בעצמותו, שלמעלה מכל המשכה; האור מתגלה באמצעות אור התורה והמצוות, "איברי המלך", ותרי"ג המצוות מושרשות בתרי"ג ארחי גלגלתא דז"א.

הערת קה"ת

תו"א לה, א.

105 שויה ע"ב) — ביטול רצון

שם מוסבר שרצון זה, בכחינת "ביטול הרצון", הוא בחינת יחוד.

הערת קה"ת

באוה"ת ואתחנן ע' רנו מפרש שרצון זה הוא בחי' היחוד.

106 אם צדקת

"אם צדקת מה תתן לו?": ה' נעלה מכל רצון לקבל את מעשינו, ולכן רצונו במצוות הוא מתנה.

Job 35:7 איוב ל"ה:ז

אם צדקת מה תתן לו או מה תמַדֵּד יָקָח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveveth He of thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 רק רצון זה המלוכב בתורה ומצות . . עשה אלקים לנו

הקטע מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור ע' צה.

108 תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק

"תען לשוני אמרתך, כי כל מצותיך צדק". המאמר מפרש "צדק" כצדקה: כל מצווה היא צדקה של ה'.

Psalms 119:172 תהילים קי"ט:קע"ב

תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק:

Let my tongue sing of Thy word; For all Thy commandments are righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 כי כל מצותיך צדק . . בלתי סוף ובלתי תכלית

הקטע מצוטט באור התורה על נשא ומוזכר באור התורה על ויקרא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נשא ע' רלח. נזכר באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרעה.

110 ודברי אשר שמתי בפִּיךָ

"...ודברי אשר שמתי בפִּיךָ": לימוד תורה בקול, מתוך ביטול, הוא שממשיך את רצונו של ה'.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֵנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדִבְרֵי אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמְּשׁוּ מִפִּי וּמִפִּי יֵרָעָה וּמִפִּי יֵרָעָה אָמַר ה' מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, כא.

111 זאת התורה אדם

"זאת התורה אדם כי ימות באוה"ל". המאמר מפרש זאת כך: "זאת התורה — אדם", כלומר התורה מקבילה ל"אדם" העליון.

Numbers 19:14 במדבר י"ט:יד

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כְּלֵה־בָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 וממדבר מתנה

משירת הבאר: "וממדבר מתנה" — מילה שמשמעותה "מתנה". המאמר מפרש זאת כתורה שניתנה מן ה"מדבר", מדרגה שלמעלה מ"אדם".

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בְּאֵר הַפְּרוּחַ שְׂרִים כְּרוּחַ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה: The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כא, יח. ראה אוה"ת פ' בשלח ע' שעג.

113 אשר לא עבר בה איש

ה' הולך את ישראל "בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם".
בהערת קה"ת מצוין שבפסוק לא מופיעה המילה "אשר". המאמר מבאר
שהמדובר הוא בחינה שלמעלה גם מ"איש" וגם מ"אדם".

Jeremiah 2:6 ירמיהו ב':ו'

וְלֹא אָמְרוּ אֵינָהּ הִיא הַמַּעֲלָה אֲתָנּוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִידָה אֲתָנּוּ בְּמִדְבָּר
בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוֹחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עֹבֵר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יֹשֵׁב
אָדָם שָׁם:

Neither said they: 'Where is the L-RD that brought us up Out
of the land of Egypt; that led us through the wilderness,
through a land of deserts and of pits, through a land of
drought and of the shadow of death, through a land that no
'?man passed through, and where no man dwelt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה ב', ו, ושם ל"י תיבת אשר. [כ].

114 ה' איש מלחמה

משירת הים: "הווי איש מלחמה, הווי שמו". כאן "איש" הוא ה' כפי שכבר
התגלה באמצעות שם הווי.

Exodus 15:3 שמות ט"ו:ג'

Havayah אִישׁ מִלְחָמָה Havayah שְׁמוֹ:

The L-RD is a man of war, The L-RD is His name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, ג.

115 מלחמה להווי בעמלק

"מלחמה לה' בעמלק מדור דור": בצירוף ל"איש מלחמה", הפסוק מציין את
בחינת ה' כפי שנמשכה בשם הווי.

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כַּסֵּה קַה מִלְחָמָה לְהַעֲמִילֵךְ מִדֹּר:

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the
L-RD will have war with Amalek from generation to
'generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 מדבר הוא בחי' עליונה למעלה מעלה מבחי' אדם . . ג"פ קדוש

בוי"ו

הקטע מצוטט שם, בתוספת הסבר: "אדם" ו"איש" הם האור שכבר נמשך
בצורת שלושה קווים, "קדוש" עם וי. הוי היא ההארה הנמשכת מן הקדוש
העליון ונעשית סובב וממלא, ולכן אומרים "קדוש" שלוש פעמים.

הערת קה"ת

מובא בספר החקירה פב, א ושם מוסק: "כי בחי' איש ואדם היינו כשכבר
נמשך בצירוי ג' קוין והיינו קדוש בוא"ו הוא"ו הוא מה שנמשך הארה מקדש
העליון להיות סוכ"ע וממכ"ע ולכן אומרים ג"פ קדוש" ע"ש. ראה לעיל פ'
שלח מד, א.

117 וצדקה תהי לנו

"וצדקה תהי לנו כי נשמור לעשות את כל המצווה הזאת לפני הווי"
אלקיננו. המאמר מצטט פסוק זה כדי להראות שכל המצוות נקראות צדקה.

Deuteronomy 6:25 דברים ו':כ"ה

וְצִדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי
Havayah אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ:

And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all
this commandment before the L-RD our G-d, as He hath
'commanded us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, כה.

118 הערת קה"ת מפנה ל Song of Songs 4 למילים האלה.

Song of Songs 4 שיר השירים ד'

פסקה 12

119 צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה

המאמר חוזר לפסוק שלו ומתחיל להסביר אותו ביטוי אחר ביטוי.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בָּיוֹם
הַתְּנַנֹּת וּבְיוֹם שְׂמִינַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king
Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath
crowned him in the day of his espousals, And in the day of
the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 מלך שהשלום שלו

הערת קה"ת מפנה ל Shir HaShirim Rabbah 1:11 למילים האלה.

Shir HaShirim Rabbah 1:11 שיר השירים רבה א':יא

Shemot Rabbah 52:4 שמות רבה נ"ב:ד'

כמה חכמים היו שם, ובאו להם אצל משה ולא היו יכולין להקימו!
אלא אמר שלמה (משלי לא): רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה,
שמשה היה מעולה מכולם. ואת עלית על כולנה. למה? שעשו את
המשכן ולא היו יודעין ליישבו. מה עשה? נטלו כל אחד ואחד מלאכתו,
ובאו להם אצל משה ואומרים: הרי קרשים, הרי בריחין. כיון שראה
משה אותם, מיד שרתה עליו רוה"ק, והקימו. ולא תאמר משה העמידו,
אלא המשכן נעשו בו נסים ועמד מעצמו, שנאמר: הוקם המשכן. ואם
תמה את על זה, הרי שלמה, כשבנה בית המקדש ...

There were numerous wise men there, and they came to
Moses, but they were unable to erect it. As Solomon said:
"Many daughters have performed valiantly, but you have
surpassed [alit] them all" (Proverbs 31:29); as Moses was the
most excellent [meuleh] of them all. "But you have sur-
passed them all." Why? Because they crafted the Tabernacle
but were unable to put it together. What did they do? Each
and every one took [the product of] his labor and they came
... to Moses. They said: 'Here are the boards, here

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022

(CC-BY)

הערת קה"ת

שהש"ר פ"א, יא, פ"ג, כ. שמו"ר פנ"ב, ד. ועוד.

121 מלך שהשלום שלו

על פסוק זה עצמו: "על המלך שלמה", על המלך שהשלום שלו.

Shir HaShirim Rabbah 3:11:1 שיר השירים רבה ג':יא"א

... בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה, בְּמֶלֶךְ שֶׁבָּרָא בְּרִיּוֹתָיו שְׁלָמוֹת, בָּרָא חֲמָה וּלְכָנָה עַל
מְלֹאתָן, כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת עַל מְלֹאתָן. בַּר קִפְרָא אָמַר אָדָם וְחָהָה כְּכֹן

עשרים שנים נבראו. במלך שלמה, במלך שהשלוש שלו. דבר אחר, במלך שלמה, במלך שהשלים מעשיו לבריותיו, כיצד השלים האש לאברהם אבינו, השלים החרב ליצחק, השלים המלאך ליעקב. דבר אחר, במלך שלמה, במלך שעשה שלום בין בריותיו. תני רבי שמעון בן יוחאי הרקיע של שלג ...

Emerge, daughters of Zion, and gaze at King Solomon, at “the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the rejoicing of his heart” (Song of Songs 3:11). “Emerge, daughters of Zion, and gaze,” sons who are conspicuous [metzuyanin] for me in haircut, in circumcision, in ritual fringes; “at King Solomon [Shlomo],” at the King who created perfect [shelemot] creations. He created the sun and the moon in their completeness, the stars and the constellations in their completeness.

... Bar Kappara

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוק 13

122 מלכותך מלכות כל עולמים

“מלכותך מלכות כל העולמים, וממשלתך בכל דור ודור”. המלכות היא האופן שבו ה' קשור לעולמות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:יג

מלכותך מלכות כל־עלמים וממשלתך בכל־דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 אנה אמלוך

שם מוסבר ששורש כל העולמות הוא מחשבתו של ה' "אנה אמלוך", שהרי "אין מלך בלא עם"; ואף על פי כן, גם הרצון למלוך אינו אלא לבוש, כפי שנאמר: "הוי מלך גאות לבוש".

הערת קה"ת

ע' נשא (כד [כא], סע"ד). וש"נ. [כ].

124 עטרה שעטרה לו אמו

“העטרה שעטרה לו אמו”: העטרה שישאל, ה"אם", עושים למלך.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה־לו אמו ביום התננותו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה

כאשר ה' סיפר לחבורת מלאכים משרתים על תוכניתו לברוא את האדם והם התנגדו, "הושיט אצבעו הקטנה ביניהם ושרפם".

Sanhedrin 38b:5 סנהדרין ל"ח ב:ה'

אמרו לפננו: רבוננו של עולם, "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו"? הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם. וכן כת שניה. כת שלישית אמרו לפננו: רבוננו של עולם, ראשונים שאמרו לפניה מה

הועילו? כל העולם כולו שלך הוא. כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך – עשה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לח, ב.

126 עושה מלאכיו רוחות

“עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לוהט”. המאמר מפרש זאת כגופיהם של המלאכים, העשויים אוויר ואש.

Psalms 104:4 תהילים ק"ד:ד'

עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט:

Who makest winds Thy messengers, the flaming fire Thy ministers

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ד.

127 חי ה' אשר עמדתני לפניו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א יז, א.

128 אשר עמדתני לפניו

אליהו לאחאב: "חי הוי אלקי ישראל אשר עמדתני לפניו". המאמר מפרש זאת על הנשמה העומדת לפני ה' ונכללת בו.

I Kings 17:1 מלכים א' יז:א'

ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אלי־אחאב חי־י אלקי ישראל אשר עמדתני לפניו א־י־הָהּ השנים האלה טל ומטר כי א־לִפִּי דברי:

And Elijah the Tishbite, who was of the settlers of Gilead, said unto Ahab: ‘As the L-RD, the G-d of Israel, liveth, before whom I stand, there shall not be dew nor rain these years, but according to my word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 ת"ח שבכבל מצוינים

הגמרא שואלת מדוע תלמידי החכמים שבכבל מצוינים בלבושם; המאמר מפרש את המילה במשמעות "לבושים".

Shabbat 145b שבת קמ"ה ב

הערת קה"ת

שבת קמה, ב. ראה יהל אור ע' שח.

130 אשרי מי שבא לכאן

מתוך חזון על העולם הבא המסופר בגמרא: שם שמעו אותם אומרים, "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

Pesachim 50a:7-8 פסחים נ' א:ז'-ח'

ושמעתי שהיו אומרים: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ושמעתי שהיו אומרים: הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתו. (וימאן) בינה? אילימא רבי עקיבא וחביריו — משום הרוגי מלכות ותו לא? אלא: הרוגי לוד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נ, א. וש"נ.

131 שמרע"ה ראה באספקלריא אחת המאירה

רבי יהודה בר אילעאי: הנביאים ראו מבעד לתשעה אספקלריות, ואילו משה מבעד לאחת; החכמים אומרים שהנביאים ראו מבעד לאספקלריה שאינה מאירה, ומשה מבעד לאספקלריה המאירה.

Vayikra Rabbah 1:14 ויקרא רבה א:י"ד

הערת קה"ת

ויק"ר א, יד. עוז"א (קפג, א). זח"ג (קצח, א. רסח, ב). ודה"ק נובעים מויק"ר (פ"א [יד]) כי ר' יהודה ברי אלעאי שראו מתוך ט' אספקלריות. וכ"ה ברקאנטי (ווארא). ובלקח טוב סו"פ בהעלותך גורס י' מראות מיוחדות (מג, ג). וכעת לא"מ כמ"ש אדמו"ר ז"ל מראות אבל בזה הרגע מצאתי להדיא בילקוט ויקרא ר' תלב מתוך שבע אספקלריות, והמעין ביוזקאל (הניל) מדויק הטיב כמ"ש אדמו"ר כאן. ועי' ת"ז (מו"ח קמט, ב [ת"ז צד, ג]) ט מראות הוא יוזקאל. [כ].

132 ראה באספקלריא אחת המאירה ושאר הנביאים דרך ז'

אספקלריות

הנוסח בילקוט של אותו מדרש: "כל הנביאים ראו מבעד לשבעה אספקלריות", ומשה מבעד לאחת, כפי שמופיע אצלנו.

Yalkut Shimoni on Torah 432:1 ילקוט שמעוני על התורה תל"ב:א'

... מה בין משה לכל הנביאים, רבי יהודה בר רבי אלעאי אמר כל הנביאים ראו מתוך שבע אספקלריות, ה"א הוא דכתיב (יוזקאל מג, ג) "וכמראה המראה אשר ראיתי" וגו'. ומשה ראה מתוך אספקלריא אחת, שנאמר "ומראה ולא כחידות". ורבנן אמרין כל הנביאים ראו מתוך אספקלריא מלכות ה"א הוא דכתיב (הושע יב, יא) "ואנכי חזון הרביתי וכיד הנביאים אדמה" ומשה ראה מתוך אספקלריא מצחצחת ה"א הוא דכתיב "ותמנת ה' יביתי". רבי פנחס בשם רבי ...

Torat Emet (CC-BY-NC)

14 פסקה

133 ימים יוצרו ולא אחד בהם

"...ימים יצרו, ולו אחד בהם": במילה הכתובה "לא" קוראים "לו". המאמר מפרש את "ימים" כלכושית שבהם אמורה להאיר אחדותו של ה'.

Psalms 139:16 תהילים קל"ט:ט"ז

גלמי ראו עיניך ועל-ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולו אחד בהם:

Thine eyes did see mine unformed substance, And in Thy book they were all written— Even the days that were fashioned, When as yet there was none of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, טז.

134 שיהי' בחי' אחד מאיר בהם

ביאור זה מובא שם על אותו פסוק.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור ע"פ זה. וראה לעיל פי' שלח נב, א.

135 חכמת אדם תאיר פניו

"חכמת אדם תאיר פניו". החכמה היא אור הפנים, ולכן ההארה שאדם נהנה ממנה באמצעות השגה שייכת לחכמה.

Ecclesiastes 8:1 קהלת ח':א

מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועו פניו לשנא:

Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And the boldness of his face is changed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, א.

136 בעטרה שעטרה לו אמו

"...והכתר שעטרה לו אמו": התורה והמצוות עצמן, למעלה מהשגה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה'לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 ממדבר מתנה

"...וממדבר מתנה": עצמות התורה באה מן ה"מדבר", למעלה ממדרגת האדם.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 אשר לא ישב אדם שם

"...אשר לא ישב אדם שם": המדבר הוא מדרגה שלמעלה מן האדם.

Jeremiah 2:6 ירמיהו ב':ו'

ולא אמרו איה ה' המעלה אתנו מארץ מצרים המוליד אתנו במדבר בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא-עבר בה איש ולא-ישב אדם שם:

Neither said they: 'Where is the L-RD that brought us up Out of the land of Egypt; that led us through the wilderness, through a land of deserts and of pits, through a land of drought and of the shadow of death, through a land that no man passed through, and where no man dwelt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 צאינה וראינה

הזוהר על פרשת תרומה, שהטקסט מצטט בקשר לפסוק "צאינה וראינה".

Zohar, Terumah 12:134-143 ספר הזוהר, תרומה י"ב:קל"ד-קמ"ג

140 צאינה וראינה

סוף שמות רבה (פקודי), שהטקסט מצטט: הפסוק נאמר על היום שבו הוקם המשכן, כששמחה גדולה הייתה בישראל.

Shemot Rabbah 52:5 שמות רבה נ"ב:ה'

דבר אחר: ויביאו את המשכן, הה"ד (שיר ד): צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. אימתי נאמר הפסוק הזה? ביום שעמד המשכן, שהיתה שמחה גדולה בישראל, שהקב"ה שורה אצלם. בנות ציון, בנים המצוינין לי, ע"י עובדי כוכבים. מה ציון הזה נראה באצבע, כך ישראל נראין באצבע.

הוי, בנות ציון המצוינין לי. במלך שלמה, במלך שהשלוש שלו, זה ממ"ה הקב"ה. בעטרה שעטרה לו אמו, זה המשכן. למה קראו עטרה? אלא, מה העטרה מצוירת, כך המשכן היה מצויר, שנאמר (שמות לה): ורוקם בתכלת ובארגמן...

Another matter, "they brought the Tabernacle" - that is what is written: "Emerge, daughters of Zion, and look at King Solomon, with the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the rejoicing of his heart" (Song of Songs 3:11). When was this verse stated? On the day that the Tabernacle was set up, when there was great celebration in Israel because the Holy One blessed be He rested amongst them. "Daughters of Zion ... [tziyon]" - the children who are

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

141 צאינה וראינה

במדבר רבה (פרק יב), שהטקסט מצטט: הפסוק מדבר על הזמן שבו שכינה שרתה במשכן, ו"בנות ציון" הן אלה שמצטיינות (מצוינים) בשבילו.

Bamidbar Rabbah 12:8 במדבר רבה י"ב:ח'

142 (ובזהר נז' מענין . . צאינה וראינה)

שם מועתקים כל המקורות המנויים כאן בלשונם.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שפב ואילך מעתיק כל המ"מ בלשונם ע"ש.

143 שיר השירים רבה על הפסוק שהטקסט מצטט בסופו: "צאינה וראינה בנות ציון" — אלו הבנים המצטיינים (המצוינים) לי, ו"המלך שלמה" הוא המלך שהשלוש שלו.

Shir HaShirim Rabbah 3:11:1 שיר השירים רבה ג':יא"א

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Torat Emet (CC-BY-NC)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha)

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/18/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/18/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק